

**КИЇВСЬКИЙ СТОЛИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА
ГРІНЧЕНКА
ФАКУЛЬТЕТ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ**

Кафедра дошкільної освіти

**МЕТОДИЧНИЙ СУПРОВІД ВИХОВАТЕЛІВ З ПИТАНЬ СЛУХАННЯ МУЗИЧНИХ
ТВОРІВ З ДІТЬМИ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ**

**МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА
Спеціальність 012 «Дошкільна освіта»**

Шаповалова Світлана Андріївна,
ДОМ-1-24-1.4з

Науковий керівник:
Новоселецька Ірина Едуардівна,
доктор філософії

Допущено до захисту
Протокол № 18 від 17.11.2025 р.
Завідувач кафедри:
Половіна Олена Анатоліївна
к.н.п., доцент

КИЇВ – 2025 рік

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ СЛУХАННЯ МУЗИЧНИХ ТВОРІВ	
ДІТЬМИ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	6
1.1. Слухання музичних творів дітьми старшого дошкільного віку як психолого-педагогічних проблема	6
1.2. Особливості музичного сприймання у дітей старшого дошкільного віку	24
1.3. Психолого-педагогічні аспекти організації слухання музичних творів у ЗДО	38
Висновки до першого розділу	48
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ СУПРОВОДУ	
ВИХОВАТЕЛІВ ЩОДО ОРГАНІЗАЦІЇ СЛУХАННЯ МУЗИЧНИХ ТВОРІВ З ДІТЬМИ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	49
2.1. Діагностика рівня готовності вихователів до організації слухання музичних творів	49
2.2. Розробка змісту та форм методичного супроводу вихователів	53
2.3. Результати впровадження методичних рекомендацій у практику ЗДО	60
Висновки до другого розділу	65

ВСТУП

Дошкільна освіта є першою ланкою в системі формування всебічно розвиненої особистості. Саме у віці 5–6 років інтенсивно формуються основи естетичного, духовного, пізнавального, емоційного та морального досвіду дитини. Музичне мистецтво, як один із найефективніших засобів естетичного виховання, посідає особливе місце у змісті дошкільної освіти.

Слухання музичних творів не тільки розвиває музичний смак дитини, а й сприяє гармонізації її внутрішнього світу, емоційної чутливості та комунікативної компетентності. С. І. Матвієнко підкреслює, що музика є важливим чинником емоційного розвитку та формування естетичної культури особистості [25, с. 15]. С. В. Наumenко зазначає, що музика впливає на психоемоційну сферу дитини, сприяючи розвитку уяви, чуттєвості й комунікативних навичок [36, с. 4].

Організація слухання музики з дітьми старшого дошкільного віку вимагає не лише творчого підходу, а й ґрунтовної професійної підготовки педагога. Вихователь має розуміти закономірності музичного сприймання дітьми, знати методи розвитку музичного слуху, уваги та емоційної чутливості. Недостатня компетентність призводить до формального проведення занять, коли музика звучить як фон, а не як засіб виховання та розвитку особистості. Тому вихователь повинен вміти обирати якісні музичні твори, правильно організовувати увагу дітей, створювати умови для емоційного переживання та подальшого осмислення почутого. Саме фахова підготовка забезпечує усвідомлене, педагогічно грамотне використання музики в освітньому процесі, роблячи її потужним інструментом морально-естетичного та духовного розвитку дитини.

Актуальність теми зумовлена потребою у науково обґрунтованому й методично забезпеченому підході до організації музичного сприймання в ЗДО, а також необхідністю професійної підтримки вихователів у цьому процесі. Положення базових освітніх документів, зокрема Закону України «Про освіту»

Додавлено примечание (ИН1): По всьому тексту необхідно визначитись, як ми вказуємо ПІБ. Чи це будуть ініціали ім'я та прізвища, чи ім'я, по-батькові та прізвище. Має бути в одному стилі

Додавлено примечание (ИН2): Додати абзац про необхідність фахової підготовки вихователя, що здатен правильно організувати освітній процес, який враховує необхідність слухання музики з дітьми старшого дошкільного віку

(2025) [14] та Закон про дошкільну освіту (2024) [15], «Базового компоненту дошкільної освіти» (2021) [1], «Концепції освіти дітей раннього та дошкільного віку» (2020) та Державної національної програми «Освіта (Україна ХХІ століття)» [9], підтверджують значущість розвитку музичної культури змалку.

Питання музичного виховання дітей дошкільного віку завжди перебувало в полі уваги педагогів, оскільки музика здавна визнається дієвим засобом формування естетичного смаку, емоційної чутливості та світогляду. У працях вітчизняних і зарубіжних дослідників, таких як А. Г. Болгарський, В. М. Верховинець, К. Г. М. Орф, М. Ібука, Ф. В. А. Фребель, Р. Й. Л. Штайнер, наголошується на значенні музики у становленні гармонійної особистості змалку. К. В. Завалко у своїй праці підкреслює значущість Орф-підходу як педагогічної технології, що поєднує музику, рух і гру у цілісний метод формування естетичних уявлень [10, с. 179]. В. О. Гартман і Б. Гасельбах описують базові принципи Orff Schulwerk як інтегративного й природного методу розвитку музичних здібностей дитини [69, с. 8–11].

У працях І. Д. Беха, І. А. Зязюна, Г. С. Костюка та О. Я. Савченко ґрунтовно висвітлюється проблема культурного розвитку особистості як важливого складника її духовного становлення. У дослідженнях цих науковців чітко підкреслюється, що мистецтво, зокрема музика, відіграє провідну роль у формуванні емоційно-ціннісної сфери, моральних орієнтирів та гармонійного внутрішнього світу людини.

І. Д. Бех наголошує, що розвиток особистості неможливий без виховання духовності та внутрішньої культури. Він розглядає мистецтво музики як чинник, що впливає на формування моральних почуттів, здатності до співпереживання та гуманістичного ставлення до світу.

І. А. Зязюн акцентує на естетичному вихованні як основі культури особистості, підкреслюючи, що музика сприяє розвитку творчої індивідуальності, художнього мислення та духовного самовираження.

Добавлено примечание ((ИН3)): Цей Закон не чинний. Вставте закон 2025 року
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
 Та Закон про Дошкільну освіту
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3788-20#Text>

Добавлено примечание ((ИН4)): Цей Закон не чинний. Вставте закон 2025 року
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
 Та Закон про Дошкільну освіту
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3788-20#Text>

Добавлено примечание ((ИН5)): Стиль!!

Г. С. Костюк підкреслює психологічні аспекти культурного розвитку: музика активізує емоційно-вольову сферу дитини, впливає на формування характеру, психічної рівноваги та здібності до осмисленого переживання краси.

О. Я. Савченко розглядає культурний розвиток у контексті особистісно орієнтованої освіти, підкреслюючи, що слухання та інтерпретація музики у дошкільному та молодшому шкільному віці сприяють становленню естетичних почуттів, креативності та ціннісного ставлення до мистецтва.

Вплив музики на духовну сферу досліджували С. В. Науменко, В. А. Роменець [36; 35; 38]. Методичні засади музичного виховання дошкільнят ґрунтовно розроблені С. І. Матвієнко та іншими науковцями [6; 25].

Водночас аналіз наукових джерел свідчить про недостатню розробленість проблеми активного музикування як засобу формування уявлень про музичне мистецтво в дошкільному віці. Дослідники Л. В. Пушкар, О. В. Лобова та М. М. Акалович наголошують, що саме активні форми музичної діяльності (спів, ритмічні рухи, гра на дитячих музичних інструментах, імпровізація) є ключем до усвідомленого та емоційно насиченого сприймання музики дітьми старшого дошкільного віку [43, с. 66–71]. Водночас не є винятком і слухання музичних творів, адже за умови правильної педагогічної організації воно виступає не пасивним процесом, а складною пізнавально-емоційною діяльністю. Саме слухання музики, доповнене бесідою, поясненням образного змісту та подальшим відтворенням у рухах або творчих висловлюваннях, стає одним із найефективніших засобів впливу мистецтва на загальний, культурний та емоційний розвиток дітей дошкільного віку.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати та розробити методичний супровід вихователів щодо організації слухання музичних творів з дітьми старшого дошкільного віку з урахуванням психолого-педагогічних особливостей музичного сприймання.

Завдання дослідження:

Додано примечание (ИН6): Необходимо раскрыть, что они там писали про культурный розвиток. Например: У роботах згаданих науковців чітко прослідковується роль мистецтва музики, як чинника впливу на гармонійний культурний розвиток особистості.... і так далі

1. Виокремити особливості сприймання музики дітьми старшого дошкільного віку.

2. Визначити психолого-педагогічні основи організації слухання музичних творів у ЗДО.

3. Провести аналіз наукових підходів до методичного супроводу вихователів з питань музичного виховання.

4. Діагностувати рівень готовності вихователів до організації слухання музичних творів.

5. Розробити та апробувати методичні рекомендації для вихователів щодо слухання музичних творів з дітьми старшого дошкільного віку.

Об'єкт дослідження – музичне виховання дітей старшого дошкільного віку у контексті слухання музичних творів.

Предмет дослідження – методичний супровід вихователів щодо організації слухання музичних творів у закладах дошкільної освіти.

Методи дослідження:

– теоретичні: вивчення наукових праць з проблеми дослідження, аналіз педагогічної, психологічної, методичної літератури;

– практичні: педагогічний експеримент, методи обробки даних (кількісний аналіз), якісний аналіз результатів дослідження, впровадження результатів у практику роботи закладів дошкільної освіти.

База дослідження. Дослідження проводилось на базі одного ЗДО міста Києва: ЗДО №645. У дослідженні приймало участь 20 педагогів.

Добавлено примечание ([ИН7]): Зробити це завдання першим

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ СЛУХАННЯ МУЗИЧНИХ ТВОРІВ ДІТЬМИ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

1.1. Слухання музичних творів дітьми старшого дошкільного віку як психолого-педагогічна проблема

Слухання музичних творів дітьми старшого дошкільного віку є надзвичайно важливим етапом їхнього культурного та емоційного розвитку. Воно формує музичний смак, розвиває емоційну чутливість, уяву, художнє мислення та здатність до естетичного сприйняття світу. Водночас ефективність цього процесу значною мірою залежить від професійної організації музичної діяльності в закладі дошкільної освіти. Таку діяльність організовують вихователі та музичний керівник, створюючи умови для активного слухання, розкриття образного змісту музичних творів, обговорення пережитих емоцій і подальшого музичного або рухового відтворення почутого. Дослідники Л. В. Пушкар, О. В. Лобова та М. М. Акалович підкреслюють, що саме активні форми музичної діяльності (спів, ритмічні рухи, гра на дитячих музичних інструментах, імпровізація) є ключем до усвідомленого та емоційно насиченого сприйняття музики дітьми старшого дошкільного віку [43, с. 66–71]. Саме систематичне слухання музики, поєднане з активними формами музичної діяльності, сприяє гармонійному культурному розвитку особистості та формуванню музичних уявлень дитини.

У психолого-педагогічному аспекті діяльність розглядається як активний процес засвоєння суспільного досвіду, здобутків культури, що супроводжує людину упродовж усього життя. Через різні види діяльності відбувається розвиток психічних якостей і властивостей особистості, зокрема сприймання, мислення, уваги, пам'яті, уяви, відчуттів тощо.

Додавлено примечание ((ИН8)): Розпочати треба з важливості слухання музичних творів дітьми старшого дошк. віку. Потім акцентувати, що це важлива діяльність, яку в ЗДО організовує вихователь і музичний керівник. А потім можна залишати ці два абзаци і схему.

Дисертаційне дослідження О. А. Іваненко використано як теоретичну основу для розробки методичного супроводу музичного слухання дітей дошкільного віку (4–5 років) та дорослих вихователів. Методологічний підхід авторки до музичної педагогіки та творчої самореалізації інтегрується у практичні аспекти супроводу через формування послідовності занять, добір музичного матеріалу, застосування активних та інтерактивних методів слухання, а також розвиток емоційної та творчої компетентності дітей. Така інтеграція забезпечує наукову обґрунтованість запропонованих педагогічних стратегій та підвищує ефективність навчально-виховного процесу [15. с. 210]

І. А. Савченко у своїй праці Теорія і методика формування музично-педагогічної компетентності майбутніх вихователів та музичних керівників дошкільних навчальних закладів досліджує питання музично-педагогічної компетентності вихователів і музичних керівників дошкільних закладів, що безпосередньо пов'язано з темою методичного супроводу музичного слухання. Її підхід дозволяє деталізувати складові компетентності педагогів, необхідні для ефективного організаційного, методичного та емоційного супроводу музичної діяльності дітей. [56]

Таким чином, інтеграція підходів О. А. Іваненко та І. А. Савченко забезпечує наукову обґрунтованість запропонованих педагогічних стратегій і підвищує ефективність навчально-виховного процесу у дошкільних закладах.

Науковці, зокрема К. В. Завалко [11], А. В. Катрук [18], О. П. Радинова [44–46], О. Я. Ростовський [53], Т. М. Степанова [57], визначають три головні ознаки діяльності людини: наявність мети, результату та засобів досягнення (рис. 1.1). Вказані компоненти є спільними як для дорослої, так і для дитячої діяльності, зокрема музичної.

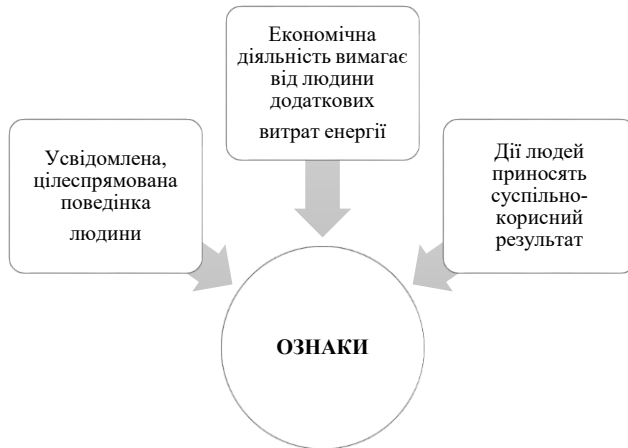

Рис. 1.1. Головні ознаки діяльності людини [30]

Музичну діяльність вчені тлумачать як специфічну активність у сфері художньо-естетичного пізнання, що ґрунтується на емоційному та сенсорному досвіді. Її особливістю, за твердженням Т. В. Дерев'янка, є естетичне ціле покладання – здатність суб'єкта віднайти у музичному творі нові смисли, емоції, асоціації [8, с. 33]. У контексті дошкільного виховання музична діяльність – це сукупність способів і засобів пізнання музичного мистецтва, яка забезпечує загальний розвиток дитини.

Слухання музики в дошкільному віці не є пасивним процесом. Навпаки, це складна психічна і пізнавальна діяльність, яка охоплює як зовнішні, так і внутрішні дії [32]. Наприклад, дитина уважно сприймає вступ до твору, своєчасно вступає у спів, регулює гучність виконання, спільно з іншими дітьми завершує пісню. Така діяльність формує не лише виконавські навички, а й розвиває внутрішню чуттєвість, здатність до порівняння, аналізу, самооцінки.

І. А. Романюк виділяє два рівні музичної активності дошкільника:

- зовнішній (наочний): дитина співає, рухається під музику, диригує, грає на дитячих інструментах;

- внутрішній (психічний): емоційне сприймання музики, співпереживання настрою твору, слуховий самоконтроль [49, с. 45-47].

У разі повторення слухових дій формується стійкий навик, що дозволяє дитині перейти до складніших форм музичної діяльності.

Як слушно наголошує О. П. Радинова, слухання музики є одним з провідних видів музично-художньої діяльності в освітньому процесі закладів дошкільної освіти [44, с. 13]. Воно є основою музичного виховання, з якого починається залучення дитини до світу музичного мистецтва. Саме через слухання формується музичний смак, розвивається емоційна чутливість, закладається основа художньо-естетичного світосприйняття.

Як зазначає у своїй праці С. В. Ціотенко, у процесі слухання музичного твору активізуються не лише слухові, а й зорові аналізатори. Виразне виконання музичного твору, міміка, жести, інтонація, динаміка, тембр музичного інструмента – усе це сприяє створенню в уяві дитини конкретних образів, які вона осмислює, пов'язує між собою та переживає [63]. Таким чином, слухання музики є не лише сенсорним, а й когнітивно-емоційним процесом.

Науково обгрунтовано, що саме слухання музики виступає першоосновою всіх інших форм дитячої музичної діяльності. Завдяки слуханню формується естетичний смак, розвивається емоційна сфера, збагачується музичний досвід [46, с. 17-18]. Окрім виконавської, значну роль відіграє музично-ігрова та музично-освітня діяльність, які також стимулюють творчий потенціал дитини (рис. 1.2).

Рис. 1.2. Види дитячої музичної діяльності [59, с. 18]

Відомі музиканти й педагоги, зокрема Б. Л. Яворський, В. Шацька, Н. О. Ветлугіна, І. І. Держинська, Т. І. Наumenко, С. Г. Шоломович, акцентували увагу на необхідності цілеспрямованого формування навичок слухання музики у дітей. В. Шацька підкреслювала, що естетичному сприйняттю музики потрібно систематично навчати, оскільки це не є спонтанною здатністю, а результатом педагогічної праці [41, с. 12].

У психолого-педагогічному контексті музичне сприймання поділяється на два види:

- програмну музику, яка має сюжет, назву, зміст і викликає асоціативні образи (симфонічна поема Ференца Ліста «Лісова пісня» відтворює образи природи, а твір К. Сен-Санса «Карнавал тварин» передає характерні риси різних тварин через музичні мотиви. Такі твори сприяють розвитку у дітей здатності до асоціативного мислення, уяви та емоційного сприйняття музики.[36, с. 5].

У практиці дошкільного виховання перевага надається програмній музиці, оскільки вона допомагає дітям легше сприймати зміст твору та встановлювати асоціативні зв'язки [51, с. 4-5].

Під час музичних занять дитина з цікавістю сприймає гру музичного керівника на інструменті. Як зазначають дослідники, у процесі сприйняття музичного твору активуються слуховий та зоровий аналізатори. Виразність виконання твору, міміка, жести, сила голосу, темп, динаміка та тембр музичного інструменту сприяють створенню в уяві дитини конкретних образів, які вона усвідомлює, поєднує між собою та розуміє їхній зміст.

У процесі прослуховування музики, як стверджують авторитетні науковці, відбувається її музично-художнє сприйняття. Саме через слухання музики відбувається перше залучення дитини до світу музичного мистецтва. Слухання розвиває інтерес і любов до музики, розширює музичний кругозір, підвищує музичну сприйнятливість та виховує музичний смак [62, с. 16].

Відомі українські музиканти і педагоги, такі як О. А. Кошиць та О. Я. Савченко, приділяли значну увагу розвитку навичок слухання музики у дітей дошкільного віку. Вони наголошували, що музика не лише формує естетичний смак, а й сприяє розвитку емоційної чутливості, уяви та творчих здібностей дитини. О. А. Кошиць, як композитор і диригент, активно впроваджував музичне виховання у дитячих колективах, створюючи умови для емоційного та художнього сприйняття музичних творів. О. Я. Савченко підкреслювала значення систематичного слухання музики та активних форм музичної діяльності для розвитку музичних уявлень та гармонійного культурного становлення дошкільників. Педагог В. Шацька підкреслювала, що цілеспрямованому формуванню естетичного сприйняття мистецтва необхідно навчати свідомо і систематично. Значення слухання музики у дошкільників також досліджували Н. О. Ветлугіна, І. Дзерджинська, Т. І. Наumenко, В. П. Петрова, О. П. Рудницька, С.Г. Шоломович та інші [38, с. 22-25].

Дослідники поділяють музику на програмну та непрограмну (рис. 1.3). Цю класифікацію запропонував М. Д. Леонтович, який наголошував, що музика не повинна бути безцільною грою звуків, а має містити певну програму, зміст.

М. Д. Леонтович відомий не лише як композитор і хоровий диригент, а й як педагог, який у своїх працях підкреслював виховну та образну функцію музики, зокрема для дітей.

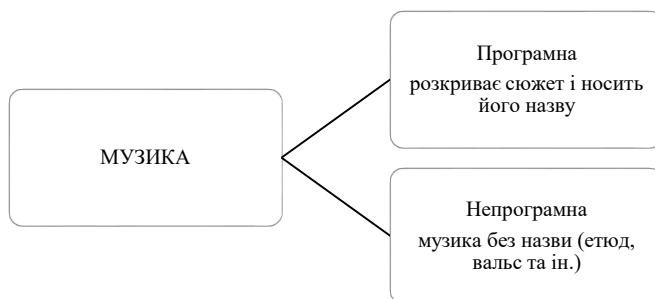

Рис. 1.3. Програмна та не програмна музика [35, с. 8]

Такі принципи чітко простежуються у творах М. Д. Леонтовича для дітей: наприклад, обробки українських народних пісень «Щедрик», «Ой на горі та й жінці жнуть» не лише передають мелодійний та ритмічний малюнок пісні, а й відображають сюжетні образи, настрій і характерні дії героїв. Виконання цих творів сприяє розвитку музичних уявлень, слухових навичок, уваги та емоційного сприйняття у дітей старшого дошкільного віку.

В закладах дошкільної освіти дітям пропонують слухати якісну вокальну та інструментальну музику, яка сприяє піднесенню настрою, оптимістичному налаштуванню та збагачує їх життєвими враженнями. Музика запрошує дітей до активної участі, а також закладає основи художнього смаку як під час музичної освітньої взаємодії, так і поза ними [16].

До розділу музичного виховання, пов'язаного зі слуханням, належать спеціально підібрані для цієї мети музичні твори різних жанрів, настроїв і образів. Особливо цікаві дошкільникам музичні твори з яскравими образотворчими моментами, зміст яких близький їхньому сприйняттю.

Інструментальні та вокальні твори у виконанні дорослих і дітей сприяють розвитку музичних здібностей дошкільників [25, с. 66]. Особливого значення набуває поєднання знайомих мелодій з новими, що заохочує дітей до активного сприйняття. Науковці, зокрема Г. В. Букреєва [4], В. О. Газіна [6], Я. В. Левчук [23] радять педагогам організовувати прослуховування мелодій у виконанні різних інструментів, поєднуючи цей процес із читанням літературних творів, розгляданням ілюстрацій, музичними іграми та розвагами.

Важливу роль у формуванні умінь слухати і сприймати музику відіграють музично-сенсорні здібності дітей, що передбачають здатність розрізняти властивості музичного звуку: висоту, тривалість, тембр та динаміку.

Для того, щоб діти могли навчитися слухати музику, вони мають не лише сприймати, але й аналізувати прослухані музичні твори.

В. М. Кошель вказує, що особливу увагу варто приділити знайомству дітей із кращими зразками вітчизняної та зарубіжної музичної культури. Музичні твори сприяють розвитку загальної культури дошкільнят, виховують художній смак та вміння оцінювати різні жанри музичного мистецтва [20]. Психологи, педагоги та відомі композитори наголошують, що діти повинні навчитися слухати музику, лише після цього вони зможуть її полюбити.

У процесі слухання музики діти знайомляться з творами різного характеру, переживають різноманітні емоції, що стимулює їх естетичний і психоемоційний розвиток.

Слухання музичних творів у дошкільному віці є одним із важливих засобів естетичного, емоційного та інтелектуального розвитку дитини. Старший дошкільний вік (5–6 років) характеризується значним зростанням пізнавальної активності, здатністю до довільної уваги, чуттєвим сприйманням художнього

образу. Саме в цьому періоді музичне мистецтво виступає як засіб формування не лише музичних здібностей, а й емоційної чуйності, моральних орієнтирів, комунікативних навичок [59, с. 56-57].

Аналіз психологічної та педагогічної літератури засвідчує, що слухання музики не є пасивним процесом. Це складна і багатокомпонентна діяльність, яка вимагає активного залучення когнітивних, емоційних і сенсорних механізмів. С. В. Науменко зазначає, що під час слухання музичних творів у дітей одночасно працюють слуховий, моторний, зоровий аналізатори; відбувається активація емоційної сфери, мобілізуються процеси уваги, пам'яті, уяви, асоціативного мислення [35, с. 6-7]. Дослідники вказують, що музичне сприймання у дошкільному віці тісно пов'язане з формуванням загальної пізнавальної активності, емоційної чуйності та естетичного сприйняття світу.

А. Шевчук у своїх працях підкреслював, що музика є потужним засобом емоційного виховання, здатним формувати глибинні переживання, впливати на моральні орієнтири та внутрішній світ дитини. Він розглядав музику як мистецтво, що апелює не лише до відчуттів, а й до соціального досвіду, стимулюючи осмислення та інтерпретацію емоцій. Зокрема, А. Шевчук зазначав, що слухання музики сприяє розумінню соціальних емоцій – таких як співпереживання, радість іншого, тривога чи смуток – і таким чином розширює спектр емоційного досвіду дитини, формує емоційно-етичну компетентність [67, с. 36-37].

У свою чергу, С. Б. Барило наголошував на тому, що сприйняття музики дітьми має виражену індивідуальну динаміку, яка визначається психофізіологічними характеристиками особистості, рівнем розвитку слухового аналізатора, музичної пам'яті та чутливості до тембру, ритму, мелодії [2, с. 13]. У його дослідженнях підкреслюється важливість вивчення таких якостей, як емоційна вразливість, музичний слух і здатність до емоційного резонансу, що прямо впливають на глибину й змістовність музичного сприймання.

Окрему увагу в контексті розвитку музичного сприймання у дітей варто приділити дослідженням М. М. Лисенка, який, з одного боку, виступав як композитор, а з іншого – як музичний педагог. Він вважав, що дитина повинна слухати музику у відповідній емоційній атмосфері, яка сприяє її переживанню, а не лише раціональному сприйняттю. Така емоційна налаштованість є основою формування у дитини музичної культури та смаку [17, с. 44].

Науково обгрунтовані підходи до аналізу процесу слухання музики у дітей знаходимо і в працях сучасних дослідників, зокрема Т. І. Науменко, яка наголошує на необхідності врахування вікових особливостей сприйняття музики, а також на важливості поєднання слухання з іншими видами діяльності (руховою, мовленнєвою, образотворчою), що активізує міжаналітичні зв'язки та сприяє цілісному розвитку особистості дошкільника [36, с. 7].

У свою чергу, К. Орф, видатний німецький композитор і педагог, розробив унікальну систему музичного виховання, яка стала всесвітньо відомою під назвою «*Орф-підхід*» [65, с. 58]. Основою цієї методики є поєднання слухання музики з елементами руху, імпровізації, вокальної та інструментальної діяльності. К. Орф вважав, що діти повинні не лише слухати музику, але й проживати її тілом, голосом і емоціями, взаємодіяти з нею в дії. Такий підхід активізує не лише музичне сприйняття, а й сенсомоторну координацію, мовлення, фантазію, образне мислення, створює умови для творчої самореалізації [48, с. 27-28]. Важливим принципом методу К. Орфа є природність музичного навчання: від ритму тіла – до інструмента, від емоції – до звуку, від гри – до усвідомлення. У такому контексті слухання музики перетворюється на інтерактивну діяльність, тісно пов'язану з емоційною залученістю дитини [12, с. 81].

З. Кодай, угорський композитор і педагог, також значною мірою вплинув на розвиток музичної педагогіки ХХ століття. Він стверджував, що естетичне виховання дитини має починатися з наймолодшого віку, а його основою є спів і слухання якісної, мелодійної, емоційно багатой музики – передусім народної та

класичної. Метод З. Кодая базується на вокальній основі, де головним інструментом є людський голос. У його системі слухання музики не відокремлюється від активного виконання, а є його органічною складовою [64, с. 204-205]. Таким чином, слухання виступає як спосіб заглиблення в музичну мову, розуміння її структури, логіки та емоційної образності. З. Кодай також підкреслював необхідність систематичної роботи над розвитком музичного слуху та пам'яті, що має стати фундаментом для подальшого музичного навчання.

Серед вітчизняних педагогів варто виокремити О. Я. Ростовського, який акцентував увагу на активному характері музичного сприймання у дітей дошкільного віку [52, с. 11]. На його думку, слухання музики має будуватися не лише як емоційно-переживальний акт, але й як форма діалогу – між дитиною і твором, дитиною і педагогом, дитиною і власними внутрішніми відчуттями. Він зазначав, що педагог виконує роль посередника між музичним мистецтвом і дитячою свідомістю, допомагаючи дитині не лише слухати, а й розуміти, інтерпретувати, виражати свої почуття [53, с. 273]. Саме діалогічний підхід дає змогу дитині не втрачати інтересу до музики, формує навички співпереживання та оцінного ставлення до почутого.

Слухання музики в дошкільному віці розглядається також як ефективний засіб мовленнєвого, інтелектуального та креативного розвитку. Як зазначає Л. В. Пушкар, музика здатна стимулювати вербальну активність дітей: у процесі обговорення прослуханого твору розвивається словниковий запас, формується граматично правильне мовлення, удосконалюється інтонаційна виразність [43, с. 66-68]. Крім того, інтонаційна насиченість музичних творів формує у дітей чутливість до емоційних відтінків мови, що сприяє розвитку комунікативної компетентності. Музика «оживляє» образне мислення дитини, спонукає до уявлення героїв, сюжетів, асоціацій, що має безпосередній вплив на розвиток креативності та фантазії.

Особливої уваги заслуговує той факт, що музика відіграє важливу роль у формуванні фонематичного слуху, який є основою для успішного засвоєння грамоти. Дослідження свідчать, що діти, які систематично слухають музику з раннього віку, легше диференціюють звуки мовлення, краще розуміють ритмічну структуру мовленнєвих фраз, чіткіше вимовляють слова [32]. Ритм, темп, динаміка, мелодія музики сприяють розвитку слухового аналізу, вміння зіставляти звуки, розрізняти висоту і тривалість звучання, що позитивно позначається на фонематичній підготовці до шкільного навчання.

Попри вагомий потенціал слухання музики як універсального засобу естетичного, емоційного, пізнавального та мовленнєвого розвитку особистості дитини, у сучасній практиці дошкільної освіти все ще спостерігаються численні труднощі, які стримують ефективну реалізацію цього напрямку [47, с. 18]. Насамперед йдеться про формалізований підхід до музичних занять, коли прослуховування музичних творів перетворюється на механічну, рутинну діяльність без належного емоційного, комунікативного та смислового наповнення. У таких випадках основна увага приділяється технічному виконанню плану, а не реальному впливу музики на внутрішній світ дитини.

Однією з поширених проблем є недостатнє врахування емоційного реагування дошкільників, яке є центральним критерієм якості музичного сприймання. Часто педагоги або не фіксують емоційні реакції дітей, або не надають їм педагогічного значення. У результаті музика сприймається дитиною поверхнево, як фонове явище, а не як джерело особистісного досвіду. Натомість саме емоційне залучення є передумовою естетичного розвитку й формування позитивного ставлення до мистецтва в цілому.

Ще однією серйозною перешкодою, на думку У. Мисловської, виступає обмежений та однотипний репертуар, що використовується під час занять. Часто це фрагменти одних і тих самих дитячих пісень, спрощені або штучно адаптовані твори, які не розкривають багатства музичних образів і не викликають у дитини глибоких почуттів. Репертуарна одноманітність знижує інтерес дітей до занять і

не сприяє формуванню музичного смаку [33]. Крім того, значна частина музичних творів, що пропонуються дітям, не відповідає їхнім віковим особливостям – надто складна або, навпаки, примітивна, не відповідає емоційним і пізнавальним потребам старшого дошкільника.

Окрему увагу слід приділити кадровому аспекту: не всі вихователі або музичні керівники мають достатній рівень підготовки у сфері дитячої музичної педагогіки, не володіють прийомами активного слухання, імпровізації, діалогічного обговорення музичних вражень [26]. Відсутність гнучких методик, адаптованих до умов конкретного закладу, знижує мотивацію педагогів до творчого підходу. У таких умовах навіть талановита музика не справляє очікуваного виховного впливу.

Суттєвою і системною проблемою залишається відсутність цілісного методичного супроводу, який би забезпечував педагогів не лише матеріалом для слухання, а й інструментарієм для організації змістовного, емоційно насиченого процесу музичного сприймання. Йдеться про брак методичних посібників, які включали б алгоритми роботи з музичними творами різних жанрів, рекомендації щодо інтерпретації, підказки для організації рефлексії, варіативні форми подачі музики (у поєднанні з образотворчістю, рухом, казкою, грою). Методичний супровід має бути не лише нормативним, але й творчим – допомагати педагогу знаходити індивідуальний стиль взаємодії з дітьми у сфері музичного виховання [30].

Також варто врахувати, що в умовах сучасної дошкільної освіти недостатньо задіяні міждисциплінарні підходи: музика здебільшого розглядається як окремий навчальний компонент, а не як інтегрована частина цілісного виховного процесу. Водночас потенціал музики дозволяє ефективно впливати на розвиток мовлення, мислення, емоційного інтелекту, соціальної взаємодії – але для цього потрібна скоординована методична і організаційна підтримка [31].

У контексті сучасної дошкільної освіти методичний супровід розглядається як фундаментальна, багаторівнева система, що охоплює організаційні, науково-методичні, аналітичні та інноваційні складові діяльності закладу. Його призначення – забезпечення цілісного, науково обґрунтованого процесу професійної підтримки педагогів з метою реалізації державної освітньої політики на рівні дошкілля. Такий підхід повністю відповідає положенням Закону України «Про освіту», де визначено, що реалізація освітніх програм передбачає створення необхідних умов для професійного розвитку педагогічних працівників [14].

Згідно з Законом України «Про дошкільну освіту» (станом на жовтень 2025 року), педагогічні працівники закладів дошкільної освіти мають гарантоване право на безперервне професійне зростання, що включає підвищення кваліфікації, участь у методичній роботі, апробацію й упровадження інноваційних освітніх технологій. Це положення підкреслює важливість створення умов для розвитку професійної майстерності вихователів, їхньої відкритості до змін і готовності до впровадження нових підходів у педагогічну практику.

У цьому контексті методичний супровід набуває статусу ключового інструмента професійної взаємодії та підтримки, завдяки якому забезпечується практична реалізація державних освітніх стандартів – зокрема положень Базового компоненту дошкільної освіти. Крім того, методичний супровід узгоджується з принципами національної програми розвитку освіти «Освіта (Україна XXI століття)», спрямованої на гуманізацію, демократизацію й модернізацію освітнього простору, формування компетентного педагога як агента змін [9].

Згідно з методичними рекомендаціями «Дидактичний супровід освіти дітей раннього і дошкільного віку» під редакцією С. А. Васильєвої [31], методичний супровід трактується як цілісна, інтегративна форма професійної підтримки педагогічних працівників, що охоплює не лише технічне чи

консультативне забезпечення, а й системне проектування змісту освітньої діяльності, організацію педагогічного процесу відповідно до актуальних освітніх потреб, діагностичне оцінювання ефективності впливів, а також постійну рефлексію отриманих результатів.

Особливу увагу в цьому контексті приділено розвитку ключових фахових компетентностей вихователів – методичної обізнаності, творчої ініціативності, здатності до самоаналізу й удосконалення практики. Такий супровід ґрунтується на аналітичному підході, який передбачає глибоке розуміння педагогічної ситуації, критичну інтерпретацію наявного досвіду та впровадження гнучких, адаптивних форм підвищення кваліфікації, зокрема через інноваційні методичні формати, колективне обговорення, наставництво й участь у професійних спільнотах.

Функціональна структура методичного супроводу включає кілька ключових напрямів. Зокрема, проєктна функція реалізується через розробку внутрішніх освітніх програм, методичних рекомендацій, оновлення освітнього середовища відповідно до вікових потреб дітей. Це відповідає Листу МОН № 1/9-419 від 02.07.2019, який акцентує на необхідності модернізації освітнього процесу з урахуванням індивідуальних потреб дошкільників [24].

Організаційно-координувальна функція охоплює створення методичних служб у ЗДО, планування методичної роботи, підвищення кваліфікації педагогів, налагодження мережевої взаємодії з іншими закладами освіти. Навчально-методична функція полягає в підборі та впровадженні сучасних освітніх технологій, дидактичних засобів, підтримці творчої ініціативи педагогів, їхньому залученні до професійних спільнот.

Не менш важливою є діагностична функція, що забезпечує системний моніторинг якості освітнього процесу, аналіз рівня розвитку дітей, результатів навчання, а також самооцінку педагогічної діяльності. Це створює основу для рефлексії, переосмислення освітніх стратегій і виявлення потреб у підвищенні кваліфікації. Інноваційна функція виявляється в упровадженні нових форм

роботи (інтерактивні формати, проєктна діяльність, STEAM-компоненти), адаптації методик до реального середовища ЗДО, а також у формуванні компетентісно орієнтованого підходу [16].

Особливої уваги потребує методичний супровід процесу слухання музичних творів у старшому дошкільному віці. У цьому аспекті доцільним є застосування інтегрованого підходу: добір музичного репертуару здійснюється з урахуванням вікових, емоційних і когнітивних характеристик дітей; створюється багатофункціональне музичне середовище (звукозаписи, імпровізація, рухи під музику); слухання поєднується з грою, казкою, мовленнєвою активністю, художньою творчістю [6, с. 79].

Важливим компонентом є рефлексивна складова, яка дозволяє педагогу аналізувати реакції дітей на музику, коригувати алгорит, змінювати методи подачі музичного матеріалу. Таким чином, педагог виступає не лише виконавцем програми, а й активним дослідником, фасилітатором і партнером у розвитку дитини. За таких умов слухання музики трансформується з пасивного прослуховування у цілісний освітньо-розвивальний діалог, що відповідає сучасним педагогічним і державним орієнтирам.

Слухання музики, за оцінками низки науковців, є активним внутрішнім процесом зосередження уваги на музичному творі. Музика дає дітям змогу сприймати та розуміти різноманітні види і жанри музичного мистецтва. Особливого впливу на дошкільників зазнає вокальна музика, що базується на єдності музичного та літературного текстів [223, с. 4]. Інструментальну музику дітям сприймати складніше, тому музичний керівник має методично грамотно доносити до свідомості малят музичний образ і настрій твору.

Слухання музики сприяє розвитку музичних здібностей, зокрема мелодійного, гармонійного, ритмічного і тембрового слуху. Крім того, воно поглиблює уявлення дітей про навколишній світ і допомагає формувати їхній інтелект.

Під час музичних занять діти знайомляться з інструментальними і вокальними творами різних жанрів. Слухання музики розвиває в дошкільників інтерес і любов до мистецтва, розширює їхній музичний кругозір, підвищує музичну сприйнятливість і виховує зародки музичного смаку [28].

Емоційна чутливість і розвинений музичний слух, як зазначають провідні дослідники, дозволяють дітям у доступних формах реагувати на позитивні почуття і вчинки, а також активізують розумову діяльність. Педагоги постійно вдосконалюють рухові навички дітей, сприяючи їхньому фізичному розвитку.

Щоб підтримати інтерес дітей до музики, музичні керівники застосовують різноманітні методичні прийоми. Наприклад, пропонують відгадати загадку про те, хто чи що прозвучить у музичному творі, впізнати пісню чи п'єсу за музичним вступом, або вгадати твір за ритмічним малюнком.

Г. Букреева наголошує, що використання музично-дидактичних ігор під час освітньої взаємодії і в повсякденному житті дітей має важливе значення для розвитку слухового сприйняття [4, с. 42-43]. Сучасні науковці рекомендують систематично проводити слухання музики з застосуванням таких ігор, оскільки вони розвивають музично-сенсорне сприйняття – здатність розрізняти висотні, темброві, ритмічні та динамічні властивості звуку, які є засобами музичної виразності.

С. В. Тимошук та В. А. Суржанська наголошують на необхідності чітких завдань під час музично-дидактичних ігор, щоб діти вчилися прислухатися до звуків, розрізняти їх за висотою, тривалістю, тембром і силою [58; 60]. Такі навички, на думку багатьох авторів, допомагають глибше зрозуміти зміст прослуханої музики. Дошкільники у процесі ігор виділяють, порівнюють і розрізняють виразні засоби музичного твору.

До методів і прийомів активного сприйняття музики належать виразне виконання твору, використання слова і наочних засобів для пояснення характеру музики. Обговорення музики стимулює дітей до свідомого і емоційного ставлення до мистецтва [45, с. 14].

Неодноразове прослуховування одного і того ж твору формує музичну пам'ять. Педагоги вчать дітей упізнавати музичний твір за мелодією, фортепіанним супроводом, музичною фразою тощо.

Сучасні дослідники підкреслюють важливість інтеграції слухання музичних творів у різні освітні області дошкільної освіти. Такий підхід збагачує весь навчально-виховний процес і сприяє всебічному розвитку дитини.

Зараз у закладах дошкільної освіти реалізуються різні освітні напрями, які охоплюють соціальний, комунікативний, пізнавальний, мовленнєвий, художньо-естетичний та фізичний розвиток дітей. Грунтуючись на дослідженнях авторів, можемо інтегрувати наданий опис професійного розвитку педагога та методичного супроводу до освітніх напрямів, що представлені в Державному стандарті дошкільної освіти, забезпечуючи цілісну організацію освітнього процесу та розвиток компетентного вихователя як агента змін.

Отже, дітей привчають свідомо й емоційно сприймати музику. Розвиток сприйняття творів, близьких за характером, допомагає їм почути й відчувати щось особливе, притаманне лише цьому музичному твору, що сприяє виявленню індивідуального підходу у виконанні.

Діти знайомляться з музичними творами різних жанрів і стилів, що дає змогу пізнати характерні риси старовинної, класичної та сучасної музики, а також прості і складні ритми. Аналіз музичних творів допомагає усвідомленому сприйняттю, активізує музичне мислення дітей [57, с. 61].

Відбір відповідного музичного репертуару – одна з ключових передумов ефективної організації музичної діяльності у дошкільному закладі.

Л. В. Калуська підкреслює, що під час поглибленого вивчення музики діти вчаться відчувати красу емоційних переживань через засоби мистецтва. Слухаючи чутливу і красиву музику, вони переживають позитивні емоції, які згодом трансформуються в уявлення про красу й доброту душі людини [16, с. 30-31].

Вокальна музика, що поєднує мелодію з літературним текстом, має особливий вплив на дітей. Звучання музики пов'язується з конкретними образами, що робить сприйняття більш глибоким і осмисленим.

Відомі композитори, такі як П. І. Чайковський, Д. Б. Кабалевський, А. Д. Філіпенко та інші, створювали музику і дитячі пісні, які широко використовуються для слухання у дошкільних закладах.

Музичний розвиток – це результат виховання і навчання, до якого прагнуть педагоги [21, с. 5]. При систематичному слуханні музики діти починають розрізняти виражальні засоби, жанри і структуру музичних творів. Постійне прослуховування музики під час освітньої взаємодії формує у дошкільників естетичні почуття і глибоке розуміння музичного мистецтва.

У процесі систематичного слухання музики, як стверджують провідні вчені, у дітей старшого дошкільного віку розвивається інтерес до музичного мистецтва, формується музична культура. У цей період активно розвиваються музичні здібності: мелодійний, гармонічний, ритмічний та тембровий слух. Водночас у дітей удосконалюється розумова діяльність і розширюється загальний кругозір [10, с. 182].

Перед прослуховуванням музичних творів музичний керівник організовує бесіди, музичні ігри, ставить питання або загадки, що допомагає налаштувати дітей на свідоме сприйняття музики. Після слухання діти помічають подібність між музичними творами та їх частинами, виділяють індивідуальні особливості кожного твору, а також вчать співвідносити зміст музики з навколишньою дійсністю. Водночас у них збагачується музична термінологія.

У дітей старшого дошкільного віку формуються такі важливі якості, як мимовільна увага, уява, фантазія, музична пам'ять, а також вольові якості, що сприяють загальному психічному розвитку.

Систематичне слухання музичних творів і накопичення музичних вражень сприяють розвитку музичного сприйняття, естетичних почуттів і музичного

смаку. Особливо важливим є формування навичок культури слухання музики, що є основою подальшого музичного розвитку [13, с. 52-54].

Музика для дітей – це мова відчуттів, тому музичні керівники знайомлять дошкільників із творами яскравого емоційного забарвлення. Вони стимулюють співпереживання, заохочують роздумувати над почутим і висловлювати свої враження. Велику увагу науковці приділяють розвитку музично-сенсорного сприйняття – умінню слухати музику, розрізняти звуки за висотою, тембром, динамікою. Музика постійно супроводжує дітей у закладі дошкільної освіти – і під час спеціально організованих занять, і в повсякденному житті [22, с. 12]. Від якості музичного оточення залежить формування музичного смаку та культурного кругозору дітей, а також їх інтерес до музичної діяльності й вибір музики для подальшого слухання.

Важливою є правильна організація відбору музичного репертуару. Для старшого дошкільного віку, порівняно з молодшими групами, характерні твори більшого обсягу та складнішої структури, різноманітні за характером і засобами виразності. У музичних творах з'являються зміни регістру, динаміки, темпу, вступи й завершення, що сприяє формуванню музичного мислення.

Серед основних завдань зі слухання музики, як виділяють І. М. Шараєвська та І. Н. Степаненко, – розвиток уваги, сприйняття музичних образів, уміння аналізувати і порівнювати музичні твори, виховання емоційної чутливості та музичного смаку (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Завдання зі слухання музики середньої групи (за І. М. Шараєвською та І. Н. Степаненком) [23, с. 5]

№	Завдання
1	Уважно слухати вокальну й інструментальну музику.
2	Розрізняти жанри музичних творів: марш, колискова, танець.
3	Впізнавати вступ до пісні.
4	Розрізняти засоби музичної виразності: голосно-тихо, швидко-повільно, високо-низько.
5	Впізнавати твори за мелодією, яку вихователь виконує без слів (наголосом або співом).

У своїх дослідженнях О. А. Половіна акцентує увагу на важливості інтеграції мистецтва в освітній процес дітей дошкільного віку. Вона підкреслює, що мистецтво є потужним інтегратором в освіті, сприяючи розвитку творчих здібностей, зокрема образотворчих, і формуючи естетичну чутливість дітей. Це, в свою чергу, сприяє розвитку музичних здібностей та формуванню музичного смаку у дітей дошкільного віку.

О. А. Половіна також є автором робочої програми навчальної дисципліни «Методика ознайомлення дітей з мистецтвом», розробленої для студентів спеціальності «Дошкільна освіта». Ця програма охоплює теоретичні основи методики ознайомлення з мистецтвом, методичний інструментарій ознайомлення дітей з образотворчим мистецтвом, а також музичне та театральне мистецтво як складники дошкільної освіти.

Наукові пошуки О. А. Половіної підтверджують важливість систематичних занять зі слухання музичних творів у середній групі для розвитку музичних здібностей, формування музичного смаку та вміння усвідомлено сприймати музичне мистецтво у дітей дошкільного віку. Її дослідження сприяють глибшому розумінню ролі мистецтва в дошкільній освіті та надають методичні рекомендації для ефективного впровадження мистецьких практик у навчальний процес.

Важливо підкреслити, що успішна організація слухання музики потребує високого рівня підготовки самого фахівця. Педагог має постійно працювати над

Додавлено примечание ((ИН9)): Додати цитування

Додавлено примечание ((ИН10R9)): Квадратні дужки, вставити літературу

власним естетичним та мистецьким збагаченням, розширювати коло музичних уподобань, розвивати художній смак, уміння аналізувати музичні твори й передавати їхній емоційно-образний зміст дітям. Саме особистісна культура вихователя стає запорукою ефективного впливу музики на дитину.

Отже, численні дослідження підтверджують, що систематична освітня взаємодія зі слухання музичних творів у середній групі створюють міцну основу для подальшої, більш глибокої і послідовної роботи з дітьми старшого дошкільного віку. Ця робота сприяє розвитку музичних здібностей, формуванню музичного смаку, уваги та вміння усвідомлено сприймати музичне мистецтво.

Добавлено примечание ([ИН11]): Добавить анализ научных поисков О. Половиной
chrome-extension://dbkidnlfkinjanneifjiojofckpcogcl/pdf-viewer.html?file=https%3A%2F%2Flibrary.kubg.edu.ua%2Fid%2Feprint%2F44288%2F1%2FO.Polovina_MRVD_MK_2023.pdf

chrome-extension://dbkidnlfkinjanneifjiojofckpcogcl/pdf-viewer.html?file=https%3A%2F%2Flib.iitta.gov.ua%2Fid%2Feprint%2F725229%2F1%2F%25D0%259C-%25D0%25BB%25D0%25B8%2520%25D0%2586%25D0%2586%2520%25D1%2581%25D0%25B5%25D0%25BC%25D1%2596%25D0%25BD%25D0%25B0%25D1%2580%25D1%2583_20.05.2021.pdf

Добавлено примечание ([ИН12R11]): + добавить информацию, что для организации слушания музыки детьми необходима подготовка самого фахівця, його естетичне та мистецьке збагачення

1.2. Особливості музичного сприймання у дітей старшого дошкільного віку

Питання музичного сприймання в дошкільному віці є однією з актуальних психолого-педагогічних проблем, оскільки саме в цей період закладаються основи емоційної, пізнавальної та художньо-естетичної сфери дитини. Як доведено у працях сучасних дослідників, сприймання – це складний психічний процес, що включає як відображення почутого чи побаченого, так і активну переробку сенсорної інформації в процесі діяльності.

У психології сприймання трактується двояко:

1. Як суб'єктивний образ предмета, явища або процесу, що безпосередньо впливає на органи чуття;
2. Як процес формування цього образу у свідомості людини.

Музичне сприймання, на відміну від інших форм пізнання, ґрунтується на емоційному забарвленні й здатності дитини відчувати, співпережити, уявити. Саме емоції, відчуття й настрої – основа музичного впливу. Музика втрачає свою мистецьку сутність без емоційного змісту, адже лише через емоції вона здатна передати образи, викликати асоціації з природними явищами, внутрішніми станами чи соціальним контекстом.

Одним із важливих завдань художнього виховання є збереження емоційної природи музичного сприймання, особливо в дошкільному віці, коли діти найбільш відкриті до емоційного впливу. Науковці наголошують, що ефективний розвиток музичного сприймання починається з розуміння його сутності [51, с. 5-6]. Для цього важливо розрізняти терміни «музичне сприймання» і «сприйняття музики». Хоча вони часто вживаються як синоніми, все ж між ними є відмінність.

Термін «сприйняття музики» здебільшого стосується самого процесу слухання музичного твору [48, с. 27]. У свою чергу, «музичне сприймання» охоплює ширший спектр психічної активності, включаючи попередній досвід, інтелектуальні операції, пам'ять, увагу, уяву, емоції – тобто весь спектр

свідомості. У цьому контексті саме музичне сприймання формує здатність дитини створювати в уяві цілісний музичний образ як естетичний феномен.

Музичне середовище, яке оточує дитину з раннього віку – вдома, у закладі дошкільної освіти, під час освітньої взаємодії чи у вільний час, – має значний вплив на формування музичного сприймання. Слухаючи музику, дитина активізує мислення, пам'ять, уяву, асоціативні зв'язки, що є передумовою розвитку музичної культури в цілому [46, с. 17].

На думку провідних науковців, сприймання музики є «історією збагнення», що розгортається у свідомості дитини. Формування адекватного музичного образу – тривалий процес, який залежить від досвіду слухача, як життєвого, так і емоційно-музичного. Музичний образ, за С. Фіром, є результатом повторної організації почутого – вже не композитором, а самим слухачем, відповідно до його власного досвіду та емоційного стану [62, с. 16].

У дітей старшого дошкільного віку музичне сприймання розвивається у взаємодії з активною музичною діяльністю: співом, ритмікою, грою на дитячих інструментах. У цей період дитина здатна не лише слухати музику, а й аналізувати її, визначати характер, настрій, образ, розрізняти музичні жанри, інтонаційні особливості та засоби виразності (темپ, ритм, динаміку тощо) [59, с. 33].

Музичне сприймання у дітей старшого дошкільного віку є складним психічним явищем, що охоплює як безпосередню сенсорну реакцію на звуковий сигнал, так і його осмислення, переживання, перетворення на суб'єктивно-естетичний образ [58, с. 27]. У контексті сучасної психолого-педагогічної науки поняття музичного сприймання розглядається ширше, ніж просто акт слухання музики. Дослідники підкреслюють, що воно може мати місце не лише під час взаємодії з музичним твором, але й у сприйманні інших форм мистецтва – живопису, поезії, архітектури, а також природних явищ, мовлення людини та навіть у спілкуванні між людьми. Таким чином, музичність сприймання постає як якість, що забарвлює загальне світосприйняття особистості.

У процесі музичного сприйняття науковці виділяють три стадії (рис. 1.4).

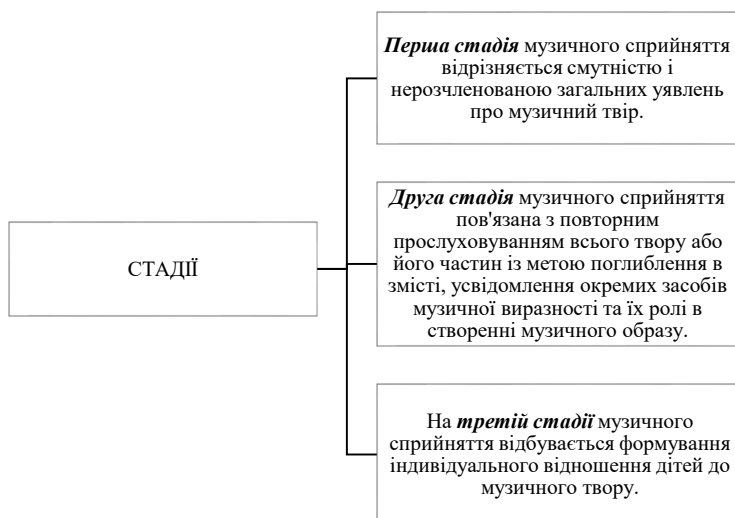

Рис. 1.4. Стадії процесу музичного сприйняття [63]

Термін «музичне сприймання», як вважають науковці, є ширшим за поняття «сприйняття музики», оскільки перше передбачає наявність естетичного, емоційного та когнітивного компонентів, тоді як друге може бути обмежене лише сенсорним сприйняттям звуків [19, с. 753]. Тобто не всяке сприйняття музичного твору можна вважати музичним сприйманням у повному розумінні цього терміну.

Згідно з дослідженнями К. В. Завалко, музичне сприймання включає в себе якісну оцінку та осмислення музичних значень, що транслуються через форму, інтонацію, ритм, гармонію, тембр тощо [12, с. 83]. Це сприймання співтворче, що передбачає активне залучення слухача в діалог із музичним твором і його автором.

Р. М. Борщ та Д. В. Самойлик запропонували чітке розмежування між поняттями «сприйняття музики» та «музичне сприймання». Перше, за його словами, – це факт сприйняття музики як звукового сигналу, що впливає на слуховий апарат. Друге – це осмислення музики як виду мистецтва, як знакової системи, що несе естетичний і культурний зміст [3, с. 13-15]. Тобто музичне

сприймання – це складний психічний процес співпереживання і співтворчості, в якому відбувається занурення у внутрішній світ музичного образу.

На відміну від цього, сприйняття музики без емоційного чи когнітивного осмислення зводиться лише до фіксації звуків – так званих акустичних сигналів. У музично-психологічній та педагогічній літературі обидва терміни можуть вживатися як часткові синоніми, проте педагогіка музичної освіти наполягає на важливості розрізнення цих понять, оскільки від цього залежить зміст навчального впливу на дитину та спрямованість музичного виховання [5].

Згідно з позицією провідних учених, сприйняття музики як психічний пізнавальний процес має дві складові:

1. Процесуальну – як безпосередній психічний акт сприймання звуків;
2. Результативну – як суб'єктивний образ, що виникає в свідомості дитини й є свідченням завершення цього пізнавального процесу [6, с. 29].

Сутність цього процесу визначається наявністю об'єктивних (культурно-заданих) та суб'єктивних (індивідуально-особистісних) складових. Водночас він містить у собі емоційно-чуттєвий, когнітивно-пізнавальний та соціокультурний компоненти [26].

У наукових дослідженнях з психолого-педагогічної проблематики все більше уваги приділяється вивченню особливостей музичного сприймання, яке розглядається як складний процес пізнання, емоційного переживання й оцінки художнього змісту музичного твору. Деякі науковці наголошують, що сприймання музики – як процес, так і його результат – значною мірою детерміноване не лише свідомими, а й несвідомими механізмами психіки [37, с. 14; 50, с. 6].

Зокрема, О. В. Рябова виділяють три основні стадії сприймання музики:

- докомунікативна, що пов'язана з готовністю дитини до слухання музики, її внутрішньою мотивацією, емоційною налаштованістю;
- комунікативна, яка охоплює безпосередній процес взаємодії зі звучанням музичного твору;

- посткомунікативна, що характеризується осмисленням почутого після завершення звучання музики [54, с. 141].

Як вказують фахівці, ефективність кожної з цих стадій значною мірою залежить від застосування відповідних педагогічних засобів і прийомів: пояснення, аналізу, художніх аналогій, використання образної лексики та музично-дидактичних ігор.

Процес сприймання музики має комплексний характер і охоплює різні модальності: аудіальну, візуальну, кінестетичну, емоційну [53, с. 44-46].

Цілісна, афектно-когнітивна стратегія музичного сприймання, пов'язана з розвитком емоційного інтелекту дитини. Саме через музичне сприймання діти навчаються емоційно орієнтуватися у навколишньому світі, виражати почуття, співпереживати [32].

Особливість сприймання у дітей полягає в його поступовому ускладненні. У ранньому віці воно є мимовільним, емоційним, а з віком – набуває осмисленого характеру [5]. Діти старшого дошкільного віку, за наявності належного життєвого й музичного досвіду, здатні співвідносити музичний образ з явищами навколишньої дійсності, визначати емоційний зміст твору, розрізняти його жанрову належність, характер, темп, динаміку тощо.

Важливо зазначити, що музичне сприймання – це провідний вид музичної діяльності у дошкільному віці [48, с. 28]. Воно формується ще з раннього дитинства, коли дитина знайомиться з музикою через колискові пісні, що їх наспівує мати. Спогади про ці пісні залишаються у пам'яті дошкільників, впливають на їхнє емоційне поле, пробуджують творчу ініціативу (наприклад, імпровізацію колискових для ляльок).

Сприймання музики пронизує всі види дитячої музичної діяльності: слухання, спів, ритмічні рухи, гру на музичних інструментах, творче відтворення. Якщо дитина розпізнає характер музики, реагує на зміну її настроїв, відгукується у відповідній формі – це свідчить про її здатність до музичного сприймання, яке вже набуло усвідомленого та емоційно забарвленого характеру.

Особливістю музичного сприймання у дітей старшого дошкільного віку є його спрямованість на формування слухового досвіду, зокрема інтонаційно-слухового фону, що становить основу для емоційного та пізнавального освоєння музичних творів [18, с. 5]. У цьому процесі музичні керівники відіграють ключову роль, розвиваючи у дітей здатність сприймати музику як особливу виразну мову, що передає зміст через інтонацію, ритм і емоційну насиченість.

Т. В. Дерев'янка наголошує, що дитяче музичне сприймання має низку характерних рис:

1. Фрагментарність сприймання – музичний твір часто сприймається як сукупність окремих епізодів, а не як цілісне утворення.
2. Синкретичність – усі аспекти музичного звучання зливаються в єдиний образ, який фокусується на якомусь одному елементі.
3. Потреба у повторюваності – діти прагнуть до знайомого, охоче слухають короткі, вже знайомі фрази, уникаючи нових або складних творів.
4. Переважання емоцій – у сприйманні дошкільників домінують яскраві емоційні реакції, що проявляються як зовнішньо, так і внутрішньо (Т. Лісовська) [8, с. 29].

Музичне сприймання для дітей цього віку стає провідним видом музичної діяльності, оскільки ще не сформовані інші її форми або вони не доступні повною мірою. Водночас саме через сприймання діти поступово вчаться розпізнавати характер музики, розуміти зміну інтонацій, динаміки, темпу та настрою, співвідносити їх із життєвим досвідом [25, с. 67].

На музичній освітній взаємодії сприйняття музики реалізується не лише через пасивне слухання, а й через активне музичне виконання: спів, ритмічні рухи, гру на дитячих музичних інструментах. У зв'язку з цим методика організації таких занять передбачає:

- спеціальний добір музичного репертуару відповідно до вікових можливостей;
- використання адекватних методів і прийомів роботи;

- інтеграцію різних видів художньої діяльності: слухання художніх текстів, перегляд ілюстрацій, виконання малюнків, перегляд відеофрагментів тощо [27].

На думку К. Л. Крутія, найбільш ефективним є синтез різних видів мистецтв. У процесі слухання музики діти активно залучають знання з образотворчого мистецтва та літератури, що значною мірою полегшує формування музичного образу [21, с. 7]. Наприклад, перегляд картин або ілюстрацій до музичних творів, слухання віршів чи оповідань сприяє кращому емоційному розумінню твору, підсилює асоціативні зв'язки.

Одним із завдань музичного керівника є формування досвіду сприймання класичної музики. Ця мета є особливо актуальною, оскільки:

- діти дошкільного віку надзвичайно чутливі до всього прекрасного, казкового, емоційно насиченого;
- у них ще не сформувалися стереотипи музичних уподобань, характерні для старшого віку.

Саме тому дошкільний вік вважається надзвичайно важливим періодом для формування художньо-естетичних уявлень дитини. У цей час у дітей закладаються основи музичного смаку, художнього світосприйняття, інтересу до мистецтва.

Головним педагогічним засобом у процесі розв'язання цих завдань є використання шедеврів світового музичного мистецтва та вітчизняної класики, які не лише розвивають музичний слух, а й формують у дітей уявлення про справжню гармонію, красу та духовну культуру [30].

Однією з головних особливостей музичного сприймання у цьому віці є емоційна чутливість. Діти емоційно реагують на музичні образи, відчують настрій твору (радість, сум, спокій, збудження тощо), здатні співвіднести звучання з власним досвідом. Завдяки підвищеній емоційній проникливості діти активно включаються у процес слухання, реагують через міміку, рухи, інтонацію.

Іншою характеристикою є формування елементів довільної уваги. Якщо в молодшому віці дитина швидко втрачає інтерес до довгих або складних творів, то в 5–6 років вона здатна утримувати увагу на музичному матеріалі впродовж кількох хвилин, запам'ятовувати мотив, розрізняти темп, ритм, динаміку [31, с. 13]. Діти починають упізнавати знайомі твори, повторювати їх, співвідносити з попереднім досвідом (наприклад, «це весела пісня з ранкового кола»). Музика починає формувати у дитини естетичні оцінки, первинні судження про красу, виразність, гармонійність.

У старшому дошкільному віці важливого значення набуває розвиток уяви та асоціативного мислення під впливом музики. Діти створюють словесні або графічні образи на основі прослуханого твору: «цей звук схожий на дощ», «це як пташка летить». У цьому віці закладаються передумови для виникнення елементів образного мислення, музично-мовленнєвої активності (дитина коментує, пояснює музику власними словами), що є основою для подальшого розвитку творчості.

Музичне сприймання нерозривно пов'язане з руховою активністю. Діти виражають почуте через рухи, танці, жести, що активізує моторно-кінестетичний компонент музичного розвитку. У педагогіці Карла Орфа, наприклад, активно використовується принцип поєднання музики, ритму та руху, завдяки чому сприймання стає багатоканальним і глибоко інтегрованим у психофізичну структуру дитини [48, с. 29].

У 1990-х роках в Україні відбулася адаптація Орф-підходу до вітчизняної системи музичної освіти. Одним із перших кроків у цьому напрямі стала діяльність О. М. Трофимчука, який у 1993 році створив «Школу колективного музикування» – посібник для занять з музики, заснований на ідеях К. Орфа, що включав партитури для дитячих оркестрів народних інструментів. Також було укладено методичний посібник «На шляху до музикування», який містив практичні рекомендації для проведення Орф-уроків у початкових класах [7, с. 5]. Матеріал цих посібників базувався на українському народному фольклорі –

лічилках, примовках, піснях, казках – і був спрямований на розвиток імпровізаційної, ритмічної та інструментальної активності дітей. У цьому підході педагог виступає як фасилітатор, що допомагає дитині пережити та відтворити музичний досвід, стимулюючи її самовираження.

Вагомий внесок у створення вітчизняного аналога Орф-підручника належить Є. Куришев та Л. Куришев (1994), які у своєму двотомному посібнику запропонували системний підхід до організації музичного виховання дітей, поєднавши методичні рекомендації з ретельно дібраним нотним матеріалом [13, с. 44-47]. У своїй праці автори акцентували увагу на необхідності залучення дітей до комплексної музично-естетичної діяльності, що охоплює різні види музичної активності: ритмічну декламацію, інструментальний супровід, вокальні вправи, розвиток інтонаційного слуху, елементи імпровізації, а також рухливі й танцювальні ігри. Такий підхід був спрямований на всебічний розвиток музичних здібностей дитини й відповідав принципам інтеграції, емоційного залучення та активної участі, які лежать в основі Орф-системи. Особливістю посібника стало використання національного фольклору, українських пісень, традиційних інтонацій і ритмів як основи для занять, що дозволило адаптувати Орф-підхід до вітчизняного культурного контексту. Фактично, ця праця стала першою спробою створити «український Шульверк» – методичну модель активного музикування, яка не лише навчає, а й занурює дитину в атмосферу рідної музичної традиції, сприяючи формуванню музичної ідентичності з урахуванням національних особливостей [10, с. 179].

Педагог і науковиця К. В. Завалко у своїх працях, зокрема «Методологія формування готовності вчителя музики до інноваційної діяльності» та «Основи інноваційної діяльності вчителя музики», детально обґрунтувала актуальність Орф-педагогіки в контексті сучасної освітньої парадигми. Вона акцентує на її відповідності принципам нейропедагогіки та мозок-орієнтованого навчання: важливості сенсорного досвіду, емоційного зв'язку з інформацією, рефлексії та мотивації. Освітня взаємодія з музики, за Орф-підходом, розглядаються як етапи

Добавлено примечание ([ИН13]): Хто такий Є.?

пізнання, в основі яких – переживання, осмислення і створення власного музичного висловлення дитини [12, с. 82].

Сьогодні Орф-педагогіка активно розвивається в Україні завдяки діяльності С. Фір – музичного терапевта, Орф-педагога та засновниці дитячої студії «А-Соль» у м. Чернігів. У 2018 році було засновано Орф Шульверк Асоціацію України, яку очолили фахівці, що пройшли стажування в Орф-інституті в Зальцбурзі. Серед них – С. Фір, К. В. Завалко, Т. Ю. Черноус, О. Верес, Н. О. Миронова та К. Шестак. Їхня діяльність сприяє поширенню інноваційних музичних методик у дошкільній та шкільній освіті. У співавторстві С. Фір та К. В. Завалко видали ґрунтовне методичне видання «Основи Орф-педагогіки» (2013), яке систематизує базові підходи до застосування ідей Карла Орфа у сучасному освітньому процесі [7, с. 7].

С. Фір ділиться власним досвідом роботи з дітьми раннього віку, акцентуючи увагу на гармонійному розвитку особистості через поєднання музики й руху, а також на інтеграції різних видів дитячої активності в єдиний педагогічний процес. У своїх публікаціях вона наводить приклади стимулювання пізнавальної активності дошкільнят шляхом дослідницької діяльності: вивчення шумових звуків, які створюють побутові предмети й музичні інструменти, дослідження рухових можливостей власного тіла через музику та візуальні образи, розвиток креативності, саморегуляції, уваги, реакції в ігровій формі [62, с. 14].

На думку дослідниці, саме Орф-підхід є ефективним засобом розвитку емоційного інтелекту дитини. Зокрема, вона радить батькам і педагогам створювати навчальні ситуації, що спонукають дітей до переживання й осмислення емоцій: вибір інструмента для музичного вітання, несподіване витягування предметів із мішка, обмін інструментами, тривала захоплююча гра без переривань, вправи на швидкість реакції з раптовими зупинками, спільна гра з одним предметом, сценічні імпровізації, де діти передають настрій і образи казкових героїв через міміку, рух, спів, танець [61, с. 17].

С. Фір також наводить приклад авторської Орф-моделі на базі української народної пісні «Печу, печу хлібчик», де розучування супроводжується рухами, грою на інструментах та ігровими ситуаціями. Вона наголошує, що діти мають змогу вносити власні творчі ініціативи, які можуть стати основою для концертної інтерпретації твору [61, с. 18].

Ідеї К. Орфа набули популярності серед музичних керівників ЗДО, які активно діляться власними методичними напрацюваннями. Наприклад, В. Резванова у публікації «Творче музикування» висвітлює використання саморобних інструментів у музичній освітній взаємодії; О. А. Шаповал розкриває шляхи інтеграції елементарного музикування в систему дошкільної освіти [48, с. 28; 65, с. 58-59].

Інноваційні підходи О. І. Шараєвської та Н. В. Степаненко, впроваджені у ЗДО Київщини, демонструють ефективне поєднання логоритміки, співу, рухів, інструментальної гри, мовленнєвих та музично-рухових вправ. Серед засобів виразності – декламації з мімікою, голосовими ефектами, ритмічний супровід, орфівські вправи до лічилок, дражнилок, казок [66, с. 10].

О. В. Морозова у своїй методичній розробці «Зимова фантазія» (2016) представляє цілісний, гармонійно побудований сценарій музичної освітньої взаємодії для дітей дошкільного віку, спрямований на розвиток емоційного сприймання, уяви та елементів творчого музикування [34, с. 15]. Освітня взаємодія передбачає поетапне занурення дітей у зимову тематику через поєднання словесного, ігрового та музичного компонентів. Початок освітньої взаємодії включає загадку про зиму, що активізує мислення та створює пізнавальний інтерес, а бесіда допомагає дітям усвідомити власні відчуття і спогади, пов'язані з зимовою порою. Далі йде рухлива гра «Зимові розваги», яка поєднує музику з моторною активністю, сприяє розвитку ритмічності, координації та взаємодії в групі.

Центральне місце у занятті займає вивчення пісні «Сніг кружляє», що супроводжується жестовою інтерпретацією: діти не лише співають, а й

Добавлено примечание ([ИН14]): Хто це? Ініціали?

передають зміст пісні через рухи, що посилює емоційне включення та розвиває навички невербального вираження. Особливу увагу авторка приділяє творчим завданням – музичній імпровізації «Зимовий етюд», яка дає змогу кожній дитині створити власний звуковий образ зими, використовуючи доступні інструменти, голос або рух. Завершальний етап освітньої взаємодії – створення власних мелодій на заданий текст – є прикладом інтеграції поетичної та музичної творчості, що стимулює інтонаційний слух, уяву, а також здатність до самовираження. Такий підхід О. Морозової демонструє принципово нову якість музичних занять у ЗДО: вони стають не лише засобом передачі знань, а й платформою для естетичного розвитку, індивідуальної творчості та емоційного збагачення кожної дитини [34, с. 16-17].

Практика використання Орф-підходу активно впроваджується в освітній процес Рафалівського закладу дошкільної освіти «Сонечко» Вараського району Рівненської області, де педагоги прагнуть розвивати в дітей не лише музичні здібності, а й творче мислення, емоційну чутливість і комунікативні навички. Зокрема, на інтегрованому занятті «Холодна книга зими» було успішно реалізовано принципи орф-педагогіки: діти самостійно або в групах створювали звукові образи природних зимових явищ, як-от сніг, завірюха, крижинки, бурульки. Для цього використовувалися нетрадиційні інструменти, виготовлені з природних матеріалів – гілочок, жолудів, камінців, шишок, паперу та тканини, що не лише стимулювало сенсорний досвід, а й розвивало екологічну свідомість [30].

Такий підхід дозволив дітям експериментувати зі звучанням, імпровізувати, досліджувати акустичні властивості різних об'єктів та засвоювати елементи музичної виразності через гру. Водночас танцювальна імпровізація на тему «Падає сніг» стала ефективним засобом розвитку образного мислення, пластичної виразності, просторового орієнтування й емоційної відкритості. Рухи дітей, що народжувалися у відповідь на музичні фрази або звукові асоціації,

відображали їхні внутрішні емоційні стани й дозволяли вільно й естетично самовиражатися.

Не менш важливою особливістю музичного сприймання дітей старшого дошкільного віку є зростання їхнього інтересу до змісту музичних творів. У цьому віці діти вже не обмежуються лише емоційним реагуванням на звучання – вони починають виявляти пізнавальну зацікавленість, намагаються осмислити почуте, виокремити сюжетну лінію, настрій, змістові акценти [26]. Зростає інтерес до музичних жанрів: діти навчаються розрізняти пісні, інструментальні твори, маршові, танцювальні, колискові мелодії, виявляють вподобання до певного типу музики. Особливо привабливою для них є сюжетна музика – музичні казки, інсценізації, де образи можуть бути пов'язані з добре знайомими героями або подіями. У процесі слухання таких творів діти прагнуть не тільки зрозуміти, що «відбувається в музиці», а й передати почуте в мові, грі, малюнках або рухах.

Бажання наслідувати мелодії, ритми, вокальні інтонації та емоційне забарвлення музичних фраз, спонтанні імпровізації, створення власних ритмічних або звукових варіацій свідчать про формування творчої активності. Освітня взаємодія з музики поступово перетворюються на важливий канал самовираження, в якому дитина має можливість не лише відтворювати, а й інтерпретувати музичний матеріал відповідно до свого досвіду та уявлень [16].

У табл.1.2 узагальнено основні характеристики музичного сприймання дітей старшого дошкільного віку, які свідчать про цілісність та багатовимірність цього процесу.

Виходячи з табл. 1.2 зрозуміло, що у віці 5–6 років спостерігається помітне зростання емоційної чутливості: діти не лише емоційно реагують на музику, а й здатні передавати власні почуття через міміку, інтонацію, рух. Підвищується здатність зосереджувати увагу на творі, запам'ятовувати його елементи, розпізнавати знайоме звучання. Формуються елементи образного та асоціативного мислення, що проявляються у створенні словесних або графічних

образів під впливом музики. Рухова виразність як відповідь на музичне враження активізується у вигляді танців, жестів, драматизації, а словесна активність проявляється в коментуванні почутого. Музичний інтерес зростає: діти прагнуть розрізняти жанри, наслідувати музику, імпровізувати. Водночас зароджуються первинні естетичні судження про красу, ритм і гармонію, що свідчить про розвиток елементарного музичного смаку.

Таблиця 1.2

Характеристика особливостей музичного сприймання у дітей старшого дошкільного віку [2, с. 13-14]

Ознака	Характеристика
Емоційна чутливість	Виявлення емоцій у відповідь на музичний образ; здатність передавати настрої через міміку, інтонацію
Увага та пам'ять	Утримання уваги на музичному творі, запам'ятовування мелодії, розпізнавання знайомих фрагментів
Образне сприймання	Формування асоціацій, створення словесних або зображувальних образів під впливом музики
Рухова виразність	Реагування на музику через рухи, танці, жести; поєднання музики з ритмікою та драматизацією
Словесна активність	Коментування прослуханого, вираження почуттів у словах, використання музики як стимулу до мовлення
Музичний інтерес	Зростаючий інтерес до різних видів музики, бажання слухати, наслідувати, розрізняти жанри
Естетичні судження	Первинні оцінки краси, ритму, гармонійності; формування музичного смаку

Отже, музичне сприймання у дітей старшого дошкільного віку – це не просто слухання музики, а цілісний процес емоційного, когнітивного і сенсомоторного залучення, що стимулює загальний розвиток дитини. При цьому, систематична робота педагога в цьому напрямі дозволяє розвивати музичний смак, чутливість до виразних засобів, уяву та мовлення.

1.3. Психолого-педагогічні аспекти організації слухання музичних творів у ЗДО

О. А. Половіна наголошує на важливості активного слухання музичних творів як засобу формування емоційного інтелекту та естетичного смаку у дітей. Вона пропонує організовувати освітню взаємодію таким чином, щоб діти не лише слухали музику, але й активно взаємодіяли з нею через рух, малювання, театралізацію та імпровізацію. Це дозволяє дітям глибше переживати музичні образи та розвивати здатність до самовираження. Зокрема, у своїх публікаціях Половіна описує методи використання музичних творів для розвитку творчої активності та емоційної чутливості у дітей старшого дошкільного віку

Концепція «Артосвіта», розроблена О. А. Половіною, передбачає інтеграцію різних видів мистецтва – музики, образотворчого мистецтва та театру – у навчальний процес. Цей підхід сприяє розвитку у дітей цілісного сприйняття світу, формуванню творчої особистості та здатності до самовираження. О. А. Половіна вважає, що мистецька освіта є потужним інструментом для формування ціннісного ставлення до краси та культури, що є основою моральності та творчого підходу до життя

О. А. Половіна пропонує педагогам використовувати наступні методи для організації освітньої взаємодії через слухання музичних творів:

Інтеграція музики з іншими видами мистецтва: поєднання слухання музики з малюванням, ліпленням, театралізацією та руховою діяльністю.

Імпровізація та творчі ігри: створення умов для вільного самовираження дітей через музику та рух.

Аналіз музичних творів: обговорення з дітьми емоційних вражень від музики, розвиток здатності до музичного сприйняття та розуміння музичних образів.

Добавлено примечание (ИН15): Добавить результаты научных поисков О. Половиной. Описать, как она предлагает организовывать образовательное взаимодействие с подключением слушания музыкальных произведений. Придумайте материал из Артосвіти!!!

Ці методи сприяють розвитку емоційної чутливості, творчої уяви та естетичного сприйняття у дітей дошкільного віку.

Психолого-педагогічні аспекти організації слухання музичних творів у закладах дошкільної освіти (ЗДО) є надзвичайно важливими для формування цілісного музичного сприйняття та гармонійного розвитку дитини.

Слухання музики в дошкільному віці – це не просто пасивне сприйняття звукових образів, а активний складний процес, який включає емоційне, інтелектуальне та моторне залучення [57, с. 73]. У цій сфері педагогічна діяльність має ґрунтуватися на знаннях психології розвитку дитини, закономірностях її сприймання і реакцій на музичний матеріал, а також на методичних засадах, що забезпечують ефективність і доступність музичного досвіду.

Організація слухання музичних творів повинна враховувати вікові особливості дітей, їхній емоційний стан, рівень розвитку уваги та пам'яті, індивідуальні потреби та інтереси. Старші дошкільники вже можуть зосереджено слухати музику протягом декількох хвилин, розпізнавати різні музичні інструменти, жанри, настрої, а також активно співпереживати почутому [59, с. 44-45]. Водночас слід пам'ятати про те, що довільна увага у дітей ще формується, тому організація процесу має бути максимально інтерактивною, багатогранною, з урахуванням ритмічних і рухових впливів, що підтримують інтерес і емоційний контакт.

Психологічно обґрунтована методика передбачає активне залучення дітей до процесу: слухання поєднується з руховими вправами, ігровими діями, створенням образів, емоційним вираженням. Такий підхід підтримує розвиток не лише музичних навичок, а й мовлення, уваги, пам'яті, моторики, що сприяє комплексному розвитку дитини. Особливо важливою є роль педагога як фасилітатора, який орієнтує дитячу увагу, пропонує орієнтири для емоційного та інтелектуального сприймання, аналізує реакції і коригує методику залежно від потреб групи та окремих дітей [47, с. 18-19].

Враховуючи те, що музика є ефективним засобом розвитку емоційної сфери, слухання творів у ЗДО має супроводжуватися створенням сприятливої, безпечної атмосфери, що дозволяє дитині відкрито виражати свої почуття, без страху помилки чи осуду. Педагогічний процес повинен передбачати поступове ускладнення музичного матеріалу, індивідуалізацію завдань та підтримку творчого пошуку дитини [33].

У наукових дослідженнях підтверджується, що комплексний підхід до організації слухання музичних творів у закладах дошкільної освіти є не лише ефективною методикою, а й педагогічною необхідністю в умовах сучасної освіти [38, с. 99]. Його сутність полягає в інтеграції музичного сприймання з іншими видами дитячої діяльності – грою, мовленням, образотворчістю, руховою активністю – що дозволяє дитині не просто слухати музику, а проживати її через тіло, мову, уяву. Такий підхід ґрунтується на природних механізмах розвитку дошкільника, для якого пізнання світу завжди є багатоканальним, емоційно забарвленим і тілесно-руховим.

Дослідження Л. В. Пушкар, О. В. Лобової та Н. М. Акалович доводять, що активне музикування – спів, гра на елементарних музичних інструментах, ритмічна імпровізація – не лише розвиває уявлення про музику як мистецтво, а й стимулює формування емоційної чутливості, здатності до творчого самовираження та взаємодії з однолітками [43, с. 68].

Водночас О. О. Гумінська і Ю. Н. Денисюк, аналізуючи Орф-підхід, підкреслюють, що синтез музики, мовлення і руху створює багаторівневе освітнє середовище, в якому кожна дитина має змогу проявити свої здібності, бути активною, ініціативною, емоційно залученою [7, с. 6].

На наш погляд, це особливо важливо в дошкільному віці, коли закладаються основи креативного мислення, мовної виразності, музичного слуху та естетичного смаку. Таким чином, комплексний підхід дозволяє органічно поєднувати розвиток музичних здібностей з формуванням особистісних якостей,

відкриваючи потенціал музики як універсального засобу гармонійного виховання дитини.

Психолого-педагогічний супровід слухання музики у ЗДО потребує систематичної роботи з педагогами, зокрема через тренінги, консультації, майстер-класи, що допомагають формувати професійну компетентність у цій сфері. Наприклад, методичні об'єднання музичних керівників у Дніпрі організовують семінари з теми «Логоритміка на музичній освітній взаємодії» – інтеграція логіко-ритмічних вправ, музики та руху для підвищення уваги дітей і розвитку їхнього емоційного сприймання [29]. Такі практикуми поєднують теоретична частина з активною роллю учасників, де педагоги відпрацьовують інтеграційні техніки, спостерігають за реакціями дітей та отримують зворотний зв'язок.

Ще одним прикладом є формат ShareCamp, в якому фахівці з фізкультури та музики спільно демонстрували, як музика може органічно поєднуватися з руховими вправами (наприклад, «ритм покоління – гармонія музики і спорту»), що підвищує мотивацію дітей і активує міжаналітичні канали сприймання [40].

Ще корисною є концепція Developmentally Appropriate Musical Practice (DAMP), запропонована Terracciano у 2011 р. Підґрунтям цієї моделі є підтримка педагога якісними музичними ресурсами й поетапне включення в музику дітей, що значно покращує їхню впевненість та ефективність у створенні музичного середовища [68].

Музичний розвиток дітей дошкільного віку, як доводять науковці, є результатом активної взаємодії дитини з музикою через цілеспрямовану діяльність. У процесі такого розвитку відбувається формування особистості дитини завдяки впливу низки взаємопов'язаних чинників, серед яких ключовими є:

- внутрішній світ дитини, її психофізіологічні можливості та інтерес до музики;

- зовнішнє середовище (зокрема, сім'я, заклад дошкільної освіти, культурний простір);
- безпосередня музична діяльність дитини [49, с. 26-28].

Слухання музичних творів у дошкільному віці сприяє розвитку центральної нервової системи, удосконаленню м'язової координації, формуванню художньо-образного мислення, емоційної сфери, естетичного смаку та полегшенню процесу соціалізації.

Дослідники відзначають такі психолого-педагогічні особливості музичного розвитку дитини:

- розвиток слухових відчуттів і музичного слуху;
- формування емоційної чутливості до музики різного характеру;
- оволодіння елементарними музичними навичками (спів, ритмічні рухи, гра на інструментах) [8, с. 39].

Зміст освітнього напрямку «Дитина у світі мистецтва» Базового компонента дошкільної освіти (БКДО) включає психолого-педагогічні засади організації слухання музичних творів у ЗДО.

Основні компоненти БКДО щодо музичного виховання:

1. Емоційно-ціннісне ставлення – формування здатності дошкільника емоційно реагувати на музику, проявляти інтерес до краси музичних творів, пов'язувати їх із власними емоційними переживаннями.
2. Сформованість знань – дитина проявляє пізнавальний інтерес до музики, упізнає знайомі твори, висловлює враження та власне ставлення до прослуханого.
3. Музичні навички – здатність пов'язувати зміст і настрій музики зі звучанням; розрізнення жанрів та інструментів; наявність базових навичок уважного слухання музики.
4. Участь сім'ї у музичному вихованні – педагогічні рекомендації батькам щодо спільного прослуховування музики з дітьми, створення емоційно сприятливого фону для формування музичного досвіду вдома [1].

Усе вищезазначене конкретизується у програмах розвитку та виховання дітей дошкільного віку, зокрема в комплексній програмі «Соняшник» Л. В. Калуської, де розділ «Художньо-естетичний розвиток» (підрозділ «Музика і співи») приділяє особливу увагу формуванню слухової уваги, музичної культури, емоційної реакції та інтересу до інструментів і музичних образів.

Приклади завдань, що реалізуються під час слухання музики в ЗДО:

- навчання дітей уважному сприйманню музичних творів до кінця;
- розвиток умінь визначати характер музики (весела, сумна, лагідна тощо);
- формування навичок культурної поведінки під час слухання музики;
- заохочення до впізнавання творів за мелодією;
- розширення уявлень про інструментальне звучання, пори року, внутрішній стан героя (наприклад, «лялька захворіла») [16, с. 30-33].

Особливо ефективним є використання синтезу мистецтв: музика у поєднанні з поезією, образотворчим мистецтвом, рухами. Це допомагає розкривати зміст і художній образ музичного твору доступними для дитини засобами, стимулює її емоційне реагування та пізнавальну активність.

Музичне мистецтво, як зазначають провідні науковці, справляє вагомий вплив на особистість дитини вже з раннього віку. У процесі цілеспрямованої музичної діяльності відбувається накопичення індивідуального музичного досвіду (тезауруса), активізується творчий потенціал, розвивається інтелектуальна й емоційно-чуттєва сфера [3, с. 20]. Чим раніше ці якості закладаються, тим глибше і повніше дитина в подальшому долучатиметься до художньо-естетичних цінностей світової культури.

У середній групі закладу дошкільної освіти діти вже мають певний досвід слухання музики, тож психолого-педагогічна організація цієї діяльності має враховувати як індивідуальні, так і вікові особливості п'ятирічних дошкільників. Дослідники підкреслюють, що саме в цьому віці зростає інтерес дітей до змісту музичних творів. Малята починають ставити запитання: «Про що ця музика?».

«Що вона нам розповідає?», «Чому вона така радісна/сумна?». З'являється бажання поділитися особистими враженнями, обговорити почуте [5].

У п'ятирічних дітей удосконалюється музична пам'ять, увага стає більш стійкою, зростає зосередженість під час слухання. Вони здатні безперервно слухати довші за обсягом твори, не відволікатися, не переривати прослуховування коментарями, як це було характерно для попереднього віку.

С. І. Матвієнко вказує, що педагоги спостерігають такі характерні риси музичного сприймання у дітей середньої групи:

- розвинена здатність до впізнавання знайомих творів за вступом або закінченням, за ритмічним малюнком або мелодією;
- активне бажання слухати улюблені твори повторно;
- початки самостійного аналізу: діти можуть описати, що саме їм сподобалося в музиці;
- формування інтересу до музичних інструментів, тембру, сили звучання;
- поступовий перехід від мимовільного до довільного запам'ятовування й відтворення музичних вражень [25, с. 44].

У цьому віці починає розвиватися довільне музичне сприймання: діти здатні поставити перед собою мету (наприклад, уважно слухати музичний твір, щоб згодом його пригадати), підпорядковують цій меті свою поведінку, навчаються долати труднощі й завершувати розпочате.

Особливе значення в організації слухання музичних творів у ЗДО, за словами Л. Пушкар, має правильний психолого-педагогічний підхід:

- добір творів має враховувати вікові можливості, музичні вподобання, попередній досвід дітей;
- необхідно залучати дітей до обговорення прослуханого, заохочуючи до мовленнєвої активності;
- рекомендується використовувати ігрові елементи, художнє слово, наочність, інтеграцію з образотворчим мистецтвом;

- важливо підтримувати позитивний емоційний фон під час слухання, створюючи атмосферу зацікавленості та натхнення [43, с. 69].

У п'ятирічному віці діти вже демонструють здатність до зосередженого слухання музичних творів. Як зазначають науковці, у них формується слуховий самоконтроль, що дозволяє краще орієнтуватися у музичному матеріалі, удосконалювати співочі навички, більш цілісно сприймати музичні образи.

Однією з характерних особливостей цього віку, як слушно наголошує О. Радинова, є накопичення слухацького досвіду. У процесі активного слухання діти не відволікаються, сприймають твір від початку до кінця, проявляють диференційоване сприйняття: починають виділяти темп, динаміку, регістр, а також розпізнають основні жанри (марш, пісня, танок) [45, с. 16].

У п'ятирічних дошкільників активно розвиваються основні музичні здібності: інтонаційна чутливість, почуття ладу та ритму. Вони накопичують досвід виконавської діяльності: засвоюють елементи ритміки, вправи у співі, ознайомлюються з грою на дитячих музичних інструментах, зокрема на металофоні.

У цьому віці також помітне удосконалення голосового й дихального апарату. Діти з цікавістю слухають пісні у виконанні дорослих і намагаються відтворювати їх самостійно. Співочі інтонації стають точнішими, формується вокально-слухова координація та емоційне вираження у співі. З'являються улюблені твори, які дошкільники просять повторити [49, с. 37].

Фізіологічне дозрівання сприяє координації рухів під музику. Діти краще орієнтуються у просторі, їхні рухи стають ритмічними, виразними, відповідними до характеру музичного твору. За допомогою танцювальних вправ, ігор, етюдів дошкільники передають зміни у динаміці, темпі, регістрі. Вони розширюють уявлення про танцювальні жанри, опановують нові танцювальні рухи, проявляють інтерес до музично-рухової імпровізації.

Інтерес до музики у дітей цього віку зростає: вони здатні сидіти спокійно під час слухання, упізнавати музику за вступом, мелодією, навіть без супроводу

тексту. Такі вміння свідчать про формування початкових навичок музичної пам'яті.

Водночас слід зважати, що емоційні реакції дошкільників часто неусвідомлені, а їх словниковий запас ще недостатній для точного опису власних вражень [57, с. 55]. Проте поступове накопичення слухацького досвіду сприяє розвитку естетичного ставлення до музики, пізнавальної активності, формуванню умінь оцінювати музику на основі власного емоційного переживання.

Завданням педагога є формування уміння слухати музику зацікавлено, зосереджено, уважно та до кінця, стимулюючи дитину до емоційного відгуку на музику. Особливу роль відіграє робота над пам'яттю, зокрема впізнавання творів за мелодією. Важливо також виховувати інтерес та любов до музики, підтримувати бажання слухати твори, накопичувати позитивні музичні враження.

Музика, як зазначають вчені, виступає не лише як засіб естетичного розвитку, а й як важливий чинник формування емоційної чутливості, відкритості до світу, здатності дитини співпереживати і любити [39, с. 25].

Для максимального ефекту такі практики слід проводити системно: починаючи з ознайомлення педагогів із теорією, далі – моделювання інтеграційних занять із музики, руху, мовлення та образотворення, і завершуючи консультаціями й супервізіями, де аналізується реакція дітей та вдосконалюються методики. Особливе значення має врахування культурно-етнічного контексту груп: наприклад, тенденція використовувати народні мелодії, ігри та інструменти, що підвищують інтерес дошкільників і сприяють їхній ідентифікації з творчим контентом [23, с. 5].

У табл. 1.3 систематизовано ключові психолого-педагогічні аспекти, які визначають ефективність організації слухання музичних творів у закладах дошкільної освіти.

Таблиця 1.3

Аналіз психолого-педагогічних аспектів організації слухання музичних творів у ЗДО [30]

Психолого-педагогічний аспект	Опис і значення
Вікові особливості дітей	Урахування розвитку уваги, пам'яті, емоційної сфери, індивідуальних можливостей для ефективного сприймання
Емоційна залученість	Стимулювання емоційної реакції, розвиток співпереживання через музичні образи
Інтерактивність процесу	Поєднання слухання з рухом, грою, творчістю для підтримки інтересу і активного включення
Роль педагога	Орієнтація, мотивація, аналіз реакцій дітей, адаптація методик під індивідуальні потреби
Психологічний комфорт	Створення сприятливої атмосфери для вільного вираження емоцій і творчості
Інтеграція з іншими видами діяльності	Забезпечення комплексного розвитку за допомогою музики у взаємозв'язку з мовленням, рухом, образотворчістю
Професійний розвиток педагогів	Формування компетентності через методичну підтримку, інновації та систематичну підготовку

Аналіз даних табл. 1.3 свідчить, що ефективна організація слухання музичних творів у закладах дошкільної освіти ґрунтується на комплексному урахуванні психолого-педагогічних чинників, які охоплюють як особливості розвитку дітей, так і професійну діяльність педагогів. Вікові характеристики дошкільників, їхня емоційна чутливість та здатність до активної взаємодії з музичним матеріалом потребують створення інтерактивного середовища, що поєднує слухання з руховою, мовленнєвою та творчою діяльністю.

Важливу роль у цьому процесі відіграє педагог, який не лише орієнтує дітей у сприйманні музики, а й забезпечує психологічний комфорт, адаптує методики до індивідуальних потреб і сприяє розвитку естетичного досвіду. Інтеграція музики з іншими видами діяльності розширює виховні можливості освітнього процесу, а професійна підготовка педагогів і методична підтримка є необхідними умовами якісного впровадження музичного виховання у практику ЗДО.

Таким чином, організація слухання музичних творів у ЗДО з урахуванням психолого-педагогічних аспектів є ключовою умовою для розвитку музичного сприймання, емоційної чутливості, мовленнєвих і рухових навичок дітей, а також для формування цілісної особистості, здатної творчо і гармонійно взаємодіяти з навколишнім світом.

Висновки до першого розділу

Проведений аналіз науково-психолого-педагогічної літератури засвідчує, що слухання музичних творів дітьми старшого дошкільного віку є складним, багатовимірним процесом, який поєднує емоційне, когнітивне, рухове та мовленнєве залучення дитини. Відомі педагогічні та психологічні концепції, зокрема праці Л. С. Виготського, К. Орфа, З. Кодая та вітчизняних дослідників, підкреслюють важливість активного, усвідомленого та емоційно насиченого слухання музики як засобу всебічного розвитку особистості дитини.

Особливості музичного сприймання у дітей старшого дошкільного віку характеризуються підвищеною емоційною чутливістю, розвитком довільної уваги, формуванням образного мислення та інтеграцією музики з руховою активністю й мовленнєвим розвитком. Досліджуваний віковий період є ключовим для закладання основ музичної культури, розвитку творчих здібностей і соціальної комунікації.

Психолого-педагогічні аспекти організації слухання музичних творів у закладах дошкільної освіти вимагають системного, диференційованого підходу з урахуванням вікових і індивідуальних особливостей дітей, активної ролі педагога, створення емоційно безпечного середовища та інтеграції музичного сприймання з іншими видами діяльності. Методичний супровід у цій сфері виступає як комплексна система науково обґрунтованих дій, що забезпечують професійний розвиток вихователів і максимальну реалізацію потенціалу музичного виховання.

Отже, комплексне розуміння та впровадження психолого-педагогічних засад організації слухання музичних творів у старшому дошкільному віці є необхідною умовою для формування гармонійно розвиненої, емоційно чутливої, творчої особистості, здатної усвідомлено сприймати і виражати світ музики.

РОЗДІЛ 2

МЕТОДИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ СУПРОВОДУ ВИХОВАТЕЛІВ ЩОДО ОРГАНІЗАЦІЇ СЛУХАННЯ МУЗИЧНИХ ТВОРІВ З ДІТЬМИ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

2.1. Діагностика рівня готовності вихователів до організації слухання музичних творів

Оцінка рівня готовності вихователів до організації слухання музичних творів у ЗДО є важливою складовою забезпечення якісного музичного виховання дітей дошкільного віку. Для здійснення діагностики використовувалися загальноприйняті методи педагогічного дослідження: анкетування, опитування, спостереження за діяльністю вихователів у процесі проведення занять, а також аналіз педагогічної документації. Всього у дослідженні взяли участь 20 педагогів із трьох ЗДО міста Києва: ЗДО (ясла садок) №645 (пров.Старокиївський, 3-А), ТОВ ЗДО “Дивозаврик”(просп. Червоної Калини,19); ПО ЗДО (ясла-садок) “Дивозаврик+”(пров.Старокиївський, 3-А).

Було визначено три основні критерії готовності вихователів до організації слухання музичних творів у закладах дошкільної освіти: когнітивний, операційно-діяльнісний та мотиваційно-ціннісний. Кожен із цих критеріїв охоплює низку конкретних показників, що відображають різні аспекти професійної компетентності педагогів.

Когнітивний критерій передбачає оцінку рівня знань вихователів щодо вікових особливостей музичного сприймання дітей, їх обізнаності з теоретичними основами методики слухання музики та здатності оперувати базовими поняттями музичної педагогіки (наприклад, музичний образ, жанр, темп, динаміка тощо).

Операційно-діяльнісний критерій стосується практичної реалізації процесу слухання: вміння обирати відповідний музичний репертуар залежно від

віку, настрою чи тематики освітньої взаємодії; здатності проектувати та проводити інтегровану освітню взаємодію, що поєднують слухання музики з руховою, мовленнєвою, образотворчою чи театралізованою діяльністю; використання варіативних форм організації музичного досвіду – від індивідуального слухання до колективного аналізу й творчої інтерпретації.

Мотиваційно-ціннісний критерій охоплює ставлення вихователя до музичного виховання як важливої складової розвитку дитини: усвідомлення педагогом значущості слухання музики для формування емоційного інтелекту, прагнення до професійного самовдосконалення у цій сфері та емоційна залученість під час занять із дітьми.

Для кожного критерію були встановлені чіткі показники, за якими здійснювалося оцінювання за чотирибальною шкалою: високий, достатній, середній і низький рівні сформованості (табл. 2.1). Такий підхід дозволив здійснити комплексну діагностику професійної готовності вихователів і визначити напрями подальшого методичного супроводу.

Таблиця 2.1

Критерії та показники готовності вихователів до організації слухання музичних творів

Критерій	Показники
Когнітивний	Знання про вікові особливості музичного сприймання; обізнаність з методикою слухання; володіння поняттями музичної педагогіки (основні музичні поняття: ритм, мелодія, тембр, темп, динаміка, музичний образ; музичні жанри та форми (казкова, народна, класична, сучасна музика для дітей); принципи організації музичних занять у дошкільному закладі; педагогічні терміни, пов'язані з музичним вихованням: музична діяльність, музичний розвиток, музична імпровізація, інтегрована освітня взаємодія.)
Мотиваційно-ціннісний	Усвідомлення значущості музичного виховання для розвитку дитини; позитивне ставлення до організації слухання музичних творів; емоційна залученість під час освітньої взаємодії; готовність впроваджувати інноваційні підходи та підтримувати музично-естетичний розвиток дітей.
Операційно-діяльнісний	Уміння добирати музичний репертуар; здатність організовувати інтегровану освітню взаємодію; використання різних форм і методів слухання

Додано примічання ([ИН16]): Як і саме - навести в дужках.

Для детального аналізу рівня готовності вихователів до організації слухання музичних творів у ЗДО було проведено діагностичне обстеження за трьома основними критеріями: когнітивним, мотиваційно-ціннісним та операційно-діяльнісним.

Дослідження здійснювалось у форматі онлайн-опитування через Google Форми, що дозволяло ефективно охопити більшу кількість респондентів і зручно аналізувати результати. Опитування включало:

1. Когнітивний блок: питання закритого та відкритого типу щодо знань вихователів про вікові особливості музичного сприймання дітей, основні музичні поняття та методики слухання музики.

2. Мотиваційно-ціннісний блок: питання з використанням шкали Лікерта (від «повністю не згоден» до «повністю згоден») для оцінки ставлення вихователів до важливості музичного виховання, готовності впроваджувати музичну освітню взаємодію та цінності музичної діяльності для розвитку дитини.

3. Операційно-діяльнісний блок: завдання на опис практичних дій, які вихователі використовують під час слухання музичних творів, приклади ігор, рухових та імпровізаційних вправ.

У Google Формі також було передбачено поля для коментарів, де респонденти могли зазначити власні труднощі та пропозиції щодо покращення організації музичних занять.

Отримані дані автоматично формувалися у таблицю відповідей, що спростило обробку статистики та розподіл респондентів за рівнями професійної готовності. Як видно з табл. 2.2, лише незначна частина вихователів демонструє високий рівень сформованості відповідних компетентностей, тоді як більшість мають середній або початковий рівень готовності.

Таблиця 2.2

**Розподіл вихователів за рівнями готовності до організації слухання
музичних творів (n = 20)**

Рівень готовності	Кількість осіб	Відсоток (%)
Високий	4	20,0
Достатній	8	40,0
Середній	5	25,0
Низький	3	15,0

Аналіз даних табл. 2.2 свідчить, що лише незначна частка вихователів (20,0 %) продемонструвала високий рівень готовності до організації слухання музичних творів у ЗДО, що вказує на обмежене поширення якісної практики в цій сфері. Найбільша кількість респондентів (40 %) має достатній рівень, що свідчить про наявність загальних знань і вмінь, які потребують подальшого вдосконалення. Третина педагогів (25,0 %) перебуває на середньому рівні, що характеризується фрагментарним володінням методикою та нестійкими навичками організації занять. Особливої уваги потребують 15,0 % вихователів із низьким рівнем готовності, що вказує на потребу в системному методичному супроводі та професійному розвитку.

Поглиблені результати, які демонструють рівень сформованості кожного з трьох критеріїв, наведено в табл. 2.3.

Таблиця 2.3

Рівні сформованості професійної готовності за критеріями

Критерій	Високий (%)	Достатній (%)	Середній (%)	Низький (%)
Когнітивний	20,0	36,7	26,6	16,7
Операційно-діяльнісний	13,3	33,3	36,7	16,7
Мотиваційно-ціннісний	26,7	53,3	16,7	3,3

У табл. 2.3 простежується нерівномірність рівнів сформованості професійної готовності за трьома критеріями. За когнітивним критерієм лише 20 % респондентів показали високі знання про методику слухання музики, натомість 36,7 % мають лише достатній рівень, а 43,3 % – середній або низький, що демонструє потребу в глибшому теоретичному підґрунті. Операційно-діяльнісний компонент виявився найменш сформованим: тільки 13,3 % мають високий рівень практичної підготовки до організації інтегрованих занять, більшість перебуває на достатньому (33,3 %) та середньому (36,7 %) рівнях, а ще 16,7 % взагалі демонструють незадовільні навички. Найбільш сприятливими виявилися результати за мотиваційно-ціннісним критерієм – 80 % вихователів продемонстрували високий і достатній рівні, що свідчить про позитивне ставлення до музичного виховання і готовність до саморозвитку, навіть за умови браку знань і вмінь.

Для обґрунтування необхідності методичної підтримки вихователів також було проаналізовано проблемні аспекти, виявлені в результаті діагностики. Узагальнення цих труднощів подано в таблиці 2.4, з якої видно, що переважна більшість педагогів стикається з браком практичних навичок інтеграції музики, обмеженістю репертуару та недостатнім методичним супроводом.

Таблиця 2.4

Проблемні аспекти в організації слухання музики у ЗДО (за результатами діагностики)

Проблема	Частка вихователів (%)
Низький рівень знань про методику слухання музики	36,7
Відсутність практичних навичок інтеграції музики з іншими діяльностями	53,3
Обмежений і повторюваний музичний репертуар	40,0
Недостатній методичний супровід з боку адміністрації	46,7
Обмежений досвід використання елементарних музичних інструментів	50,0

Результати, подані в табл. 2.3, окреслюють основні проблеми, що стримують ефективну реалізацію слухання музики у ЗДО. Найбільший виклик становить відсутність практичних навичок інтеграції музики з іншими видами діяльності (53,3 %), що ускладнює створення цілісного емоційно-розвивального середовища. Половина вихователів (50 %) має обмежений досвід роботи з елементарними музичними інструментами, що звужує арсенал виразних засобів у музичній діяльності. Також значущими є проблеми недостатнього методичного супроводу з боку адміністрації (46,7 %) та використання одноманітного репертуару (40 %), що знижує рівень емоційної залученості дітей. При цьому 36,7 % респондентів мають низький рівень знань про методику слухання музики, що підтверджує необхідність цілеспрямованої роботи щодо підвищення їхньої кваліфікації.

Отже, загальний рівень готовності вихователів до організації слухання музичних творів у закладах дошкільної освіти є переважно середнім або достатнім, проте значна частина педагогів демонструє низький рівень сформованості як теоретичних знань, так і практичних навичок. Особливої уваги потребує операційно-діяльнісний компонент, що виявив найнижчі показники, а також виявлені проблеми, пов'язані з нестачею методичного супроводу, обмеженим репертуаром та недостатньою інтеграцією музики в інші види діяльності. Незважаючи на ці труднощі, мотиваційна готовність вихователів залишається високою, що створює сприятливі умови для подальшого професійного розвитку за умови цілеспрямованої методичної підтримки.

2.2. Розробка змісту та форм методичного супроводу вихователів

Розробка змісту та форм методичного супроводу вихователів у контексті організації слухання музичних творів у ЗДО є важливою передумовою для підвищення якості музичного виховання дітей та професійної компетентності педагогів. Вважаємо, що методичний супровід має бути системним, науково обґрунтованим і спрямованим на формування у вихователів здатності ефективно організовувати слухання музики дітьми з урахуванням їх вікових, емоційних і когнітивних особливостей. Його ціль полягає в забезпеченні умов для професійного зростання педагогів, впровадженні інноваційних підходів до слухання музики, розширенні методичного інструментарію.

Основні завдання супроводу охоплюють оновлення знань з музичної педагогіки, розвиток навичок інтеграції музичного мистецтва з іншими освітніми галузями, підвищення рівня емоційно-комунікативної взаємодії з дітьми під час музичних занять.

Змістове наповнення методичного супроводу має включати адаптовані методичні рекомендації, що містять алгоритми організації слухання музики, опис вікових особливостей музичного сприймання, критерії добору творів, приклади запитань і рефлексивних вправ для дітей. Важливим компонентом є добір репертуару, який має відповідати емоційному рівню дошкільників, бути різножанровим, із включенням народної, класичної та сучасної музики. Також доцільно використовувати цифрові ресурси: інтерактивні платформи, онлайн-бібліотеки, мобільні додатки для прослуховування і аналізу музики.

Методичні рекомендації для організації слухання музичних творів у ЗДО

1. Підбір музичних творів

Критерії підбору:

- ✓ Відповідність віковим особливостям дітей (старша група 5–6 років);
- ✓ Наявність чіткої ритмічної та мелодійної структури;

Додано примечание (ИН17): Необхідно прописати чіткі методичні рекомендації, які будуть допомогти вихователю у питанні організації слухання музики. Наприклад:

1. Підбір музичних творів (і надати або готовий перелік відповідно до орієнтовних тем, або ж надати орієнтовний короткий перелік і платформу де можна легко знайти необхідний матеріал. Ви про такі платформи вже писали, вони дієві?).
2. Створення сприятливого середовища (короткі рекомендації, як це зробити)
3. Форми взаємодії, які включають слухання музики: ігри, вправи, завдання, дихальні гімнастики (в укріпті), творчі завдання чи щось подібне (звичайно, надати хоч маленький перелік з коротким описом).

Додано примечание (ИН18R17): Все що Ви написали в цьому параграфі (якщо я його не закреслила) може бути! Але його треба структурувати

- ✓ Різноманітність жанрів: народна музика, класика, сучасні дитячі композиції;
- ✓ Тематична відповідність (пори року, свята, природа, казки, емоції).

Приклад українських творів для прослуховування представлений у Таблиці 2.5.

Таблиця 2.5

Приклад творів українського музичного мистецтва

Тема	Музичний твір	Композитор / Виконавець	Примітка / Інтеграція
Природа	“Веснянка”	Народна	Рухи у такт музики, малювання пейзажів
Пори року	“Весна прийшла”	Народна	Ліплення квітів, рух під темп
Свята	“Щедрик”	М. Леонтович	Спів та ритмічні рухи
Емоції	“Веселий марш”	Народна	Малювання емоцій, відтворення настрою
Дитячі ігри	«Печу, печу хлібчик»	Народна (за Орф-моделлю С. Фір)	Гра на інструментах, імпровізація рухів, концертна інтерпретація
Рідний край	«Рідна мати моя»	П. Майборода	Виразне слухання, бесіда про Україну, ілюстрація змісту пісні
Дружба	«Друзі мої»	О. Білаш	Спільне виконання, колективне музикування,

Додано примечание ([ИН19]): Перелік треба збільшити. Додавайте сучасників, наприклад Людовіка Ейнауді

			створення «дерева дружби»
Мир і добро	«Крила»	Т. Петриненко	Прослуховування з обговоренням змісту, створення асоціативних малюнків
Українська ідентичність	«Україна — це ми»	Т. Кароль	Колективне виконання, створення спільної композиції «Моя країна»
Маленькі радощі життя	«Сонячний ранок»	Сучасна українська композиція (інструментальна)	Рухи з дзвіночками, малювання сонечка, позитивна емоційна розрядка

Платформи для пошуку та прослуховування українських творів:

- ✓ [YouTube](#) — дитячі та класичні українські твори;
- ✓ [Spotify](#) — готові плейлисти «Ukrainian Children's Music»;
- ✓ [Artozvita.ua](#) — тематичні добірки української музики для ЗДО;
- ✓ [SoundCloud](#) — сучасні дитячі українські композиції.

2. Організація прослуховування

- ✓ Проводити освітню взаємодію у тихому та зручному приміщенні;
- ✓ Починати з коротких творів (1–3 хв), поступово збільшуючи тривалість;
- ✓ Перед прослуховуванням ознайомити дітей з темою та настроєм твору;
- ✓ Після прослуховування обговорювати: «Що сподобалося?», «Які емоції відчули?»;
- ✓ Поєднувати слухання з руховою, малювальною або театральною активністю.

3. Активне слухання

- ✓ Використовувати рух та танець під музику для розвитку ритмічного відчуття;

- ✓ Малювання під музику для розвитку асоціативного мислення;

- ✓ Відтворення музичних образів голосом або простими музичними інструментами;

- ✓ Ігрові форми: «Музична подорож», «Вгадай настрій», «Музичний театр».

4. Інтеграція з іншими видами мистецтва

- ✓ Образотворче мистецтво: малювання, аплікація, ліплення;

- ✓ Театралізація: інсценування музичних сюжетів;

- ✓ Рухова активність: ритмічні вправи, танці, ігри з музикою.

- ✓ Створення сприятливого середовища для слухання музики

1. Тихе та комфортне приміщення

- ✓ Забезпечити мінімум сторонніх звуків;

- ✓ Використовувати кімнату з достатнім простором для руху та активностей;

- ✓ Подбати про комфортну температуру та освітлення.

2. Зручне розташування дітей

- ✓ Садити дітей у півколо або напівкруг, щоб усі бачили вихователя;

- ✓ Залишати простір для рухів, танцю або театралізації;

- ✓ Використовувати килимки, стільці або подушки для зручності сидіння.

3. Позитивна емоційна атмосфера

- ✓ Створювати доброзичливу атмосферу, заохочувати висловлювати емоції під час музики;

- ✓ Використовувати теплі слова підтримки та похвали;

- ✓ Підготувати дітей до прослуховування коротким обговоренням теми твору.

4. Доступність музичних інструментів та матеріалів

- ✓ Наявність простих музичних інструментів (дзвіночки, барабани, маракаси);

- ✓ Матеріали для малювання або апікацій для інтеграції з мистецтвом;

- ✓ Доступ до аудіоплатформ (YouTube, Spotify, Artozvita.ua).

5. Регулярність та системність занять

- ✓ Планувати щоденні або регулярні коротку освітню взаємодію (15–30 хв);

- ✓ Починати з простих творів і поступово ускладнювати;

- ✓ Створювати ритуал початку та завершення музичних занять для відчуття стабільності.

Форми взаємодії під час слухання музики

1. Ігри

- ✓ «Вгадай настрій музики». Діти слухають короткий музичний уривок і показують його емоції через міміку, жести або рухи.

- ✓ «Музичні подорожі». Діти «подорожують» по кімнаті відповідно до музики: повільний крок для спокійної музики, стрибки – для веселої мелодії.

2. Вправи

- ✓ Ритмічні рухи під музику. Хлопці та дівчата повторюють прості ритмічні малюнки руками або ногами під фонограму.

- ✓ Музичні «ходи-рухи». Вправи на координацію: кроки, повороти, нахили у такт музики.

3. Завдання

- ✓ Малюємо музику. Діти малюють те, що відчувають під час прослуховування твору (кольори, форми, рухи).

- ✓ Відтворюємо звуки музики. Використання підручних інструментів або голосу для відтворення ритму, темпу та настрою твору.

4. Дихальні гімнастики (у укритті або обмеженому просторі)

✓ «Дихання разом з музикою»

Повільна музика допомагає координації дихання: діти піднімають руки на вдиху і опускають на видиху, рухаючись у ритмі мелодії.

✓ «Вітрячок»

Діти зображують вітер: вдих — піднімають руки, видих — легкі коливальні рухи, відчуття спокою.

6. Творчі завдання

✓ Музично-театральна імпровізація

Діти імпровізують невеликі сценки або образи під музику (герої казок, тварини, природні явища).

✓ Складання «музичної історії»

Використання коротких уривків музики, щоб діти створили послідовність подій і назвали її власною музичною історією.

У табл. 2.5 подано орієнтовний зміст модулів методичного супроводу.

Таблиця 2.5

**Орієнтовний план змістового наповнення методичного супроводу
вихователів [16]**

Тематичний модуль	Основні компоненти
Вікова психологія музичного сприймання	Теорія сприймання, етапи розвитку музичного слуху
Методика організації слухання музики	Алгоритм дій вихователя, приклади структурованої освітньої взаємодії
Добір репертуару	Таблиці творів за жанрами, настроями, темами
Інтеграція з мовленням, образотворчістю та рухом	Сценарії інтегрованих занять, вправи на емоційну рефлексію
Цифрові інструменти у музичному вихованні	Огляд освітніх платформ, аудіобаз, інтерактивних додатків

Обґрунтування методичного супроводу вихователів у контексті організації слухання музичних творів у ЗДО потребує комплексного підходу, який поєднує різноманітні форми, змістові моделі та інноваційні засоби.

Варто відмітити, що сучасна практика підтверджує ефективність гнучкого поєднання традиційних та цифрових форматів супроводу: семінарів, тренінгів, майстер-класів, консультацій, педагогічних майстерень, воркшопів, онлайн-курсів і вебінарів [32]. Особливу цінність мають майстер-класи за участю музичних керівників, які демонструють реальні приклади занять із дітьми, інтегруючи слухання музики з мовленням, грою, рухом та образотворчістю. Інтерактивність методичного навчання відіграє вирішальну роль, оскільки дозволяє педагогам моделювати педагогічні ситуації, виявляти й аналізувати помилки, шукати нестандартні підходи до роботи з дітьми.

Сучасні освітні технології істотно розширюють можливості такого супроводу: хмарні сервіси (Google Classroom, Padlet), цифрові методичні кейси, інтерактивні презентації з аудіо- й відеоматеріалами, онлайн-бібліотеки музичних творів і форуми для професійного спілкування дозволяють організувати індивідуалізоване, доступне та ефективне навчання [42, с. 289]. Водночас важливо враховувати психолого-педагогічні аспекти дитячої творчості, яка має унікальне емоційне й особистісне значення для самої дитини.

У відповідь на потребу модернізації підходів до естетичного та музичного виховання в закладах дошкільної освіти у Додатку А було ініційовано створення інноваційного формату підвищення кваліфікації педагогів – інтерактивного методичного марафону «Музичний калейдоскоп: слухаємо, відчуваємо, творимо». Його мета – формування й розвиток професійних компетентностей вихователів у сфері музичного розвитку дітей дошкільного віку через інтегровану діяльність, рефлексивне слухання та застосування цифрових технологій.

Марафон ґрунтується на таких методичних і педагогічних принципах:

- інтеграція музичного мистецтва з іншими освітніми лініями (мовленнєвою, художньо-продуктивною, руховою);
- розвивальне слухання музики як ключовий інструмент формування емоційного інтелекту;
- інтерактивність і залучення педагогів до активного творення контенту (спільні колажі, квести, кейси, сценарії);
- використання цифрових платформ і сервісів (Padlet, Google Classroom, Canva, Zoom, Genially) для зручної взаємодії та візуалізації результатів [43, с. 68-70].

Творчі здібності молодших дошкільників проявляються по-різному – як у сприйнятті музики, так і в драматизації чи імпровізації. Саме тому методичний супровід має включати приклади варіативних творчих завдань, адаптованих до індивідуальних особливостей дітей, таких як гра-драматизація «Пори року», яка поєднує слухання музичних творів із руховими реакціями, виразним мовленням та створенням образів, стимулюючи уяву, емоційне співпереживання й артистичну самореалізацію дитини.

Гра-драматизація «Пори року»

Мета гри. Розвиток навичок слухання, вокальної імпровізації та артистизму учнів.

Дійові особи: Ведучий, Зима, Весна, Осінь, Літо .

Методичні рекомендації

Гра-драматизація проводиться після денного сну щодо теми «Пори року і музика». У грі беруть участь: вихователь, який у ролі ведучого, чотири дівчинки, які у ролі сестер – пір року, й інші учні. Кожна із сестер задає музичні загадки про свою пору року – імпровізує мелодії на заданий текст. У відповідь учні імпровізують мелодії на слова: це буває взимку (навесні, влітку або восени).

Дошкільникам пропонується пограти у гру «Що я відчуваю, бачу, слухаючи музику? Після прослуховування твору, назва якого не повідомляється,

Добавлено примечание (ИН20): Прибрати слова-відповіді дітей. Методичний супровід передбачає структуру дій педагога, діти можуть відповідати не за планом і що тоді робити?

діти дошкільного віку висловлюють свої враження, спираючись на питання та завдання:

- Чи сподобалася вам музика?
- Які почуття вас охопили?
- Що ви почули у цій музиці?
- Який настрій залишився після прослуховування музики?
- Що ви уявляли слухаючи музику?
- Спробуйте кількома словами описати характер та настрій музики. Яка вона? Вибрати зі слів на плакаті ті, що підходять для цієї музики: *Енергійна* *Сувор* *Задумлива* *Бурхлива* *Співуча* *Ніжна*.

1. Закрити очі, слухаючи музику, і рухами рук передати її характер.

2. Надіслати музику в кольорі / кольорові картки.

3. Подумати, якими лініями на малюнку можна передати характер / картки з лініями.

Обладнання: магнітофон із касетами (з мелодіями Чайковського та Вівальді для слухання), головні убори для Зими, Весни, Літа, Осені, ілюстрації з пролісками, картини весняної, літньої, осінньої та зимової природи.

Водночас, у межах реалізації методичного супроводу вихователів було ґрунтовно розроблено серію авторських музичних ігор, спеціально адаптованих до вікових особливостей дітей дошкільного віку. Ігри «Осінь», «Жабка», «Лис та Їжак», «Качка йде» (див. Додаток Д) спрямовані на розвиток елементарного слухового аналізу, вміння розрізняти тембр, ритм, динаміку й настрій музичного твору, а також на формування асоціативного сприймання музики через використання знайомих дітям образів із природи, фольклору та світу тварин. Завдяки ігровому формату педагоги мають змогу зробити процес слухання музики емоційно насиченим, інтерактивним та дидактично ефективним.

У рамках навчально-методичної підтримки вихователів також було запропоновано зразок комплексного музичного освітньої взаємодії для дітей старшого дошкільного віку. Така освітня взаємодія передбачає щоденну роботу

з дітьми, поєднуючи різні види музичної діяльності: «В гостях у Музичного короля» (Додаток Б), що структуровано як послідовна подорож у світ музичних жанрів. Ця освітня взаємодія сприяє активному засвоєнню знань про види музики (марш, колискова, танець тощо), вчить правильно називати ноти, розвиває музичне мислення та слух, а також формує вміння слухати, аналізувати й відтворювати музику з урахуванням її емоційного змісту.

Окрім того, до методичних матеріалів було включено сценарій розваги народознавчої тематики з використанням класичних музичних творів – «Мандрівка до Діда Лісовика» (Додаток В), яка об'єднує музичне слухання, елементи театралізації, знайомство з народними традиціями та природним циклом у художньому контексті.

Такий інтегрований підхід дозволяє вихователям не лише урізноманітнити освітній процес, а й розвивати у дітей комплексні музично-естетичні та соціокультурні компетентності, формуючи в них емоційно-чуттєве ставлення до мистецтва та навколишнього світу.

Узагальнюючи викладене, слід зазначити, що розробка змісту та форм методичного супроводу вихователів у сфері організації слухання музики в ЗДО потребує системного, цілісного та інноваційного підходу, який поєднує науково-обґрунтовані знання з музичної педагогіки, адаптовані методичні матеріали, інтегровані форми діяльності та сучасні цифрові інструменти. Ефективний методичний супровід має не лише сприяти підвищенню професійної компетентності педагогів, а й забезпечувати умови для творчої реалізації дитини в процесі музичного сприймання, формування емоційної чутливості та комунікативних навичок.

Впровадження таких форматів, як інтерактивний методичний марафон, дозволяє зробити процес навчання вихователів динамічним, практико-орієнтованим і мотивуючим, з урахуванням індивідуальних особливостей дітей, потреб педагогів і викликів сучасного освітнього середовища.

Проведене дослідження підтверджує, що ефективна організація слухання музичних творів у ЗДО потребує системного методичного супроводу вихователів. Оптимальним є поєднання традиційних форм навчання (семінари, тренінги, майстер-класи) з цифровими інструментами (Padlet, Google Classroom, мультимедійні матеріали). Інтерактивні форми методичної роботи забезпечують розвиток професійних умінь педагогів, дозволяють моделювати практичні ситуації та підвищують якість організації музичного розвитку дітей.

Запроваджений інтерактивний методичний марафон «Музичний калейдоскоп» засвідчив ефективність комплексного підходу, який ґрунтується на інтеграції мистецьких видів діяльності, розвитку рефлексивного слухання та використанні цифрових сервісів. Розроблені музичні ігри, сценарії освітніх взаємодій і тематичні розваги сприяють формуванню в дошкільників елементарних музичних умінь, емоційної чутливості та творчої активності.

Отримані результати засвідчують, що запропонована система методичного супроводу є практико-орієнтованою, інноваційною та придатною для впровадження в сучасне освітнє середовище ЗДО.

Методичні рекомендації щодо організації слухання музики в ЗДО

1. Поєднувати очні та дистанційні форми методичної роботи з вихователями.
2. Інтегрувати слухання музики з руховою, мовленнєвою та художньо-продуктивною діяльністю дітей.
3. Використовувати цифрові платформи для створення мультимедійного музичного контенту та спільної роботи педагогів.
4. Застосовувати інтерактивні методи навчання: моделювання ситуацій, творчі кейси, педагогічні воркшопи.
5. Використовувати варіативні музичні ігри, імпровізації та драматизації, адаптовані до віку дітей.

6. Організовувати рефлексивне слухання музики з опорою на запитання, символи, кольори та рухи.
7. Упроваджувати комплексно тематичну освітню взаємодію, що знайомлять дітей із жанрами, елементами музичної мови та емоційним змістом творів.
8. Забезпечувати індивідуалізацію музичного розвитку через диференційовані завдання.

2.3. Результати впровадження методичних рекомендацій у практику ЗДО

Після реалізації комплексу методичних заходів, описаних у підпункті 2.2, було проведено повторну діагностику рівня готовності вихователів до організації слухання музичних творів у ЗДО, з метою оцінити ефективність упроваджених методичних рекомендацій. До повторного дослідження залучено ту саму вибірку вихователів ($n = 20$), що дало змогу зіставити початкові й кінцеві результати, відстежити динаміку змін та зробити обґрунтовані висновки щодо ефективності впровадженого методичного супроводу.

✓ У межах навчально-методичної підтримки вихователів старшої групи ЗДО були надані чіткі методичні рекомендації щодо організації слухання музичних творів. До рекомендацій входили:

- Підбір українських музичних творів за тематикою;
- Активне слухання з інтеграцією руху, малювання та театралізації;
- Організація сприятливого середовища для прослуховування;
- Використання ігор, вправ, творчих завдань та дихальних гімнастик;
- Щоденна або регулярна систематична робота з дітьми.

Процес впровадження:

✓ Вихователі ознайомилися з рекомендаціями та отримали матеріали (переліки творів, інтеграційні вправи, шаблони занять);

✓ Вони почали застосовувати ці рекомендації у щоденній роботі: проводили освітню взаємодію з прослуховування музики, інтегрували рух, малювання та театралізацію;

✓ Водночас педагогічне спостереження допомагало коригувати освітню взаємодію відповідно до вікових та індивідуальних особливостей дітей;

✓ Через певний проміжок часу (наприклад, місяць) було проведено опитування та анкетування вихователів, а також спостереження за дітьми, щоб зафіксувати зміни в готовності та компетентностях педагогів.

Оцінка результатів:

- ✓ Отримані дані були систематизовані за трьома критеріями: когнітивним, мотиваційно-ціннісним та операційно-діяльнісним;
- ✓ Було зроблено зріз рівня готовності вихователів: лише незначна частина показала високий рівень, більшість – середній або початковий;
- ✓ Цифрові показники відображають ефект від впровадження рекомендацій: рівень компетентності зріс, але незначно, що пояснюється коротким терміном використання нових методик та необхідністю систематичної практики.

Таким чином, результати дослідження відображають реальний вплив методичних рекомендацій на професійну діяльність вихователів і показують потенціал для подальшого розвитку.

Аналіз результатів після впровадження методичних заходів засвідчив суттєве підвищення рівня професійної готовності педагогів за всіма критеріями: когнітивним, операційно-діяльнісним і мотиваційно-ціннісним. Зокрема, значно зменшилася кількість вихователів із низьким рівнем підготовки, натомість зросла частка тих, хто досяг високого та достатнього рівнів сформованості відповідних компетентностей.

Таблиці зі зрізом результатів впровадження рекомендацій для слухання музики у старшій групі ЗДО. Вона ілюструє, як змінилися рівні професійної готовності вихователів за трьома критеріями після місяця застосування рекомендацій(табл. 2.6).

Дані дослідження отримано шляхом анкетування, спостереження та опитування вихователів після місяця використання запропонованих методичних рекомендацій. Представлені у відсотковому співвідношенні показники відображають частку педагогів, які продемонстрували відповідний рівень компетентності за кожним із визначених критеріїв. Зростання показників має помірний характер, що зумовлено коротким терміном реалізації методичних заходів та потребою у більш тривалому періоді систематичної практики.

Таблиця 2.6

**Зріз рівня готовності вихователів до організації слухання музики після
впровадження методичних рекомендацій**

Критерій	Початковий рівень (%)	Середній рівень (%)	Високий рівень (%)	Примітка
Когнітивний (знання про вікові особливості музичного сприймання, методику слухання, музичні поняття)	25	60	15	Після впровадження рекомендацій вихователі краще орієнтуються у підборі музики та інтеграції її у освітній взаємодії
Мотиваційно-ціннісний (ставлення до музичного виховання, цінності музичної діяльності)	20	65	15	Спостерігається підвищення мотивації застосовувати музичні методики, але значний вплив потребує часу
Операційно-діяльнісний (здатність організовувати активне слухання, ігри, творчі завдання)	30	55	15	Вихователі частіше використовують інтеграційні вправи, рухи та театралізацію під час музичних занять

За результатами опитування та спостереження встановлено, що вихователі стали більш обізнаними щодо вікових особливостей музичного сприймання дітей, методики активного слухання та основ музичних понять. Частка педагогів із високим рівнем компетентності зросла до 15%, переважна більшість (близько 60%) перебуває на середньому рівні сформованості знань. Спостерігається підвищення позитивного ставлення до музичного виховання та зростання внутрішньої мотивації педагогів до використання музичних методик у роботі з дітьми. Частка вихователів із високим рівнем компетентності становить 15%, а із середнім — 65%. Це свідчить про посилення ціннісного ставлення до музичної діяльності як важливої складової розвитку дитини. Вихователі почали активніше

впроваджувати інтегровані форми роботи, поєднуючи слухання музики з рухами, іграми, творчими та театралізованими завданнями. Високий рівень компетентності за цим компонентом зафіксовано у 15% педагогів, середній – у 55%, що підтверджує поступове зростання професійної активності та здатності застосовувати нові методичні підходи на практиці.

Отримані результати свідчать, що впровадження методичних рекомендацій позитивно вплинуло на професійну готовність вихователів до організації слухання музичних творів у старшій дошкільній групі. Незважаючи на помірну динаміку зростання показників, простежується стійка тенденція до підвищення рівня професійної компетентності педагогів.

Виявлена динаміка підтверджує результативність комплексного методичного супроводу, у межах якого застосовувалися авторські музичні ігри, інтегровані завдання та елементи Орф-підходу.

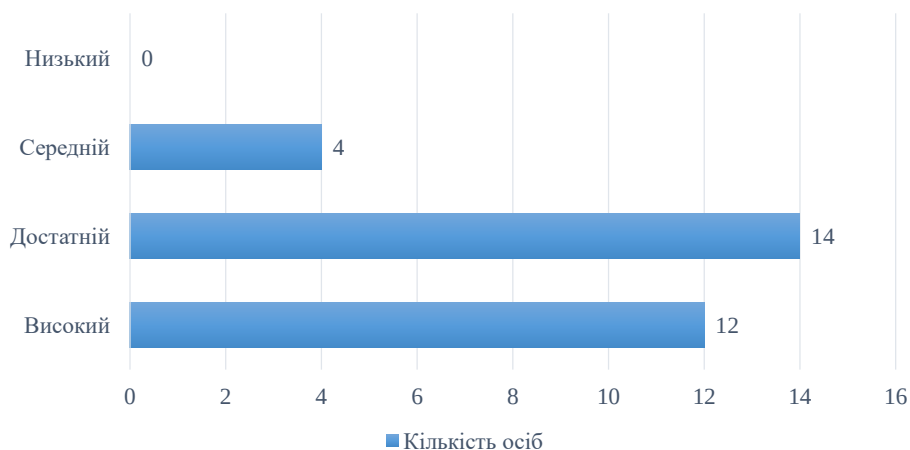
Отже, запропонована система роботи має потенціал для подальшого розвитку професійних компетентностей педагогів у сфері музичного виховання дітей дошкільного віку.

Подібна динаміка свідчить про високу результативність комплексного методичного супроводу, у рамках якого застосовувалися авторські музичні ігри, інтегровану освітню взаємодію, цифрові освітні ресурси та міждисциплінарні форми взаємодії. Завдяки впровадженню таких інноваційних підходів вихователі змогли системно розвинути професійні навички, підвищити рівень методичної компетентності, а також активізувати мотивацію та зацікавленість у музичному вихованні. У результаті покращилася здатність педагогів не лише правильно організовувати прослуховування музики, але й ефективно інтегрувати його з іншими видами діяльності, що сприяє формуванню у дітей старшого дошкільного віку цілісного музично-естетичного досвіду і розвитку ключових емоційно-соціальних компетентностей.

Результати впровадження комплексного методичного супроводу представлені у Рисунку 2.1.

Добавлено примечание ([ИН21]): Дуже видно роботу ШІ. Поправте.

Рис. 2.1. Рівні готовності вихователів після впровадження методичних рекомендацій

У табл. 2.7 представлено порівняльний аналіз динаміки рівнів сформованості за кожним із трьох критеріїв – до і після впровадження рекомендацій.

Таблиця 2.7

Порівняльна динаміка рівнів сформованості професійної готовності вихователів за критеріями (у %)

Критерій	Рівень	До впровадження	Після впровадження
Когнітивний	Високий	20,0	46,7
	Достатній	36,7	43,3
	Середній	26,6	10,0
	Низький	16,7	0,0
Операційно-діяльнісний	Високий	13,3	36,7
	Достатній	33,3	53,3
	Середній	36,7	10,0
	Низький	16,7	0,0
Мотиваційно-ціннісний	Високий	26,7	56,7
	Достатній	53,3	43,3
	Середній	16,7	0,0

	Низький	3,3	0,0
--	---------	-----	-----

Порівняльний аналіз динаміки рівнів сформованості професійної готовності вихователів за трьома критеріями демонструє суттєве покращення як теоретичних знань, так і практичних умінь після впровадження методичних рекомендацій. За когнітивним критерієм частка педагогів із високим рівнем зросла більш ніж удвічі – з 20,0 % до 46,7 %, тоді як показник низького рівня знизився до нуля, що свідчить про глибше засвоєння основ музичної педагогіки та методики слухання музичних творів.

Аналогічна позитивна тенденція відзначена за операційно-діяльнісним компонентом, який відображає практичну складову професійної діяльності: високий рівень сформованості збільшився з 13,3 % до 36,7 %, а низький рівень був повністю ліквідований, що свідчить про суттєве підвищення здатності вихователів до ефективного добору музичного матеріалу, організації інтегрованих занять та застосування новітніх методів і форм роботи з дітьми. За мотиваційно-ціннісним критерієм також спостерігається значне підвищення – з 26,7 % до 56,7 % педагогів із високим рівнем мотивації, що вказує на зростання внутрішньої зацікавленості у розвитку музичного виховання та готовності до самовдосконалення.

Одночасно частка вихователів із середнім та низьким рівнями мотивації знизилася до нуля, що демонструє посилення професійної відповідальності та емоційної залученості у роботу з музикою. Загалом, зазначена динаміка відображає успішність комплексного підходу до методичного супроводу, спрямованого на системне підвищення як теоретичної, так і практичної компетентності вихователів, що сприяє створенню ефективного музично-виховного середовища в закладах дошкільної освіти.

У ході впровадження методичних рекомендацій було також здійснено аналіз рефлексивних звітів педагогів, спостереження за їхньою діяльністю та педагогічні експерименти. Виявлено суттєве підвищення професійної активності

вихователів, зростання емоційної включеності у процес музичного виховання, використання нових методів і прийомів у роботі з дітьми.

Результати показали, що після проходження інтерактивного методичного марафону «Музичний калейдоскоп», учасники впровадили в практику авторські музичні ігри («Осінь», «Жабка», «Лис та Їжак»), використовували освітню взаємодію на зразок «В гостях у Музичного короля» та інтегрували народознавчу тематику з класичним музичним репертуаром у межах сценарію «Мандрівка до Діда Лісовика». Всі ці підходи сприяли не лише підвищенню теоретичної й практичної підготовки педагогів, а й зростанню інтересу дітей до слухання музики, що підтверджено спостереженнями за дитячою активністю та результатами творчих завдань.

Таким чином, результати впровадження методичних рекомендацій підтвердили їхню ефективність і доцільність. Вони забезпечили комплексне підвищення рівня професійної готовності вихователів, розвинули їхній методичний арсенал і стимулювали якісні зміни у практиці організації слухання музичних творів у ЗДО. Подальші кроки можуть включати масштабування успішного досвіду на інші освітні заклади, розроблення електронного ресурсу з методичними кейсами та створення професійної спільноти вихователів, зацікавлених у музичному розвитку дошкільників.

Висновки до другого розділу

У діагностичному дослідженні, спрямованому на оцінку рівня готовності вихователів до організації слухання музичних творів у закладах дошкільної освіти, взяли участь 20 педагогів із ЗДО міста Києва: (ЗДО (ясла-садок) №645; ТОВ ЗДО “Дивозаврик”; ПО ЗДО (ясла-садок) “Дивозаврик+”). Результати засвідчили, що лише 3 респондентів (16,7 %) продемонстрували високий рівень готовності, 9 осіб (40,0 %) – достатній, 5 вихователів (30,0 %) – середній, а 3 (13,3 %) – низький. Найменш сформованим виявився операційно-діяльнісний компонент, де високого рівня досягли лише 13,3 % учасників, тоді як 36,7 % залишилися на середньому й ще 16,7 % – на низькому рівні.

Серед ключових проблем: нестача практичних навичок інтеграції музики з іншими видами діяльності (53,3 %), обмежений досвід використання елементарних музичних інструментів (50,0 %), недостатній методичний супровід (46,7 %) та повторюваність музичного репертуару (40,0 %). Утім, високий рівень мотиваційної готовності, що охоплює 80,0 % педагогів, свідчить про їхнє позитивне ставлення до музичного виховання й потенціал для професійного розвитку за умов належної методичної підтримки.

У роботі зазначено, що розробка змісту та форм методичного супроводу вихователів у контексті організації слухання музики в ЗДО є ключовим чинником підвищення якості музичного виховання. Запропонований системний і науково обґрунтований підхід, який поєднує інтегровану діяльність, сучасні цифрові інструменти, адаптовані методичні матеріали, творчі ігри та інноваційні освітні формати (зокрема методичний марафон), сприяє підвищенню професійної компетентності педагогів, розвитку їхнього методичного арсеналу та створенню умов для емоційного й креативного самовираження дітей. Такий комплексний підхід не лише урізноманітнює освітній процес, а й формує в дошкільників музично-естетичні, емоційні та соціокультурні компетентності, що відповідає сучасним вимогам до дошкільної освіти.

Додано примечание (ИН22): Можете взяти довідки з усіх закладів?

Обґрунтовано, що системний підхід до методичного супроводу, зокрема інтерактивний марафон, авторські музичні ігри, зразки занять та інтегровані сценарії, забезпечив суттєве підвищення рівня професійної готовності вихователів до організації слухання музичних творів у ЗДО. Спостерігається позитивна динаміка за всіма критеріями оцінювання, особливо за операційно-діяльнісним компонентом, де повністю усунено низький рівень сформованості. Вихователі не лише вдосконалили знання та навички, а й виявили більшу емоційну включеність і зацікавленість у музичному розвитку дітей, що дозволяє зробити висновок про ефективність запроваджених рекомендацій і доцільність подальшого розширення їх застосування.

ВИСНОВКИ

У процесі виконання роботи були зроблені наступні висновки.

З'ясовано, що слухання музичних творів у старшому дошкільному віці є складною психолого-педагогічною проблемою, яка охоплює не лише розвиток естетичних і музичних здібностей, а й формування емоційного інтелекту, мовлення, комунікативних навичок і креативності.

Аналіз наукових джерел засвідчує, що музика активно впливає на внутрішній світ дитини, стимулює мислення, уяву, формує здатність до співпереживання, оцінювання та самоусвідомлення. Водночас ефективність організації слухання музики значною мірою залежить від професійної підготовки педагога, інтеграції музики з іншими видами діяльності, добору репертуару та створення емоційно сприятливого середовища. Проблемними залишаються формалізм занять, однотипність творів і недостатній методичний супровід, що потребує модернізації підходів до музичного виховання, розроблення гнучких педагогічних стратегій і забезпечення фахової підтримки педагогів у контексті сучасних вимог дошкільної освіти.

Обґрунтовано, що музичне сприймання у дітей старшого дошкільного віку є багатовимірним і комплексним процесом, що охоплює емоційний, когнітивний, руховий та мовленнєвий аспекти розвитку. Саме в цей період відбувається формування основ музичної культури, що закладає фундамент для подальшого естетичного виховання і творчої самореалізації. Активне залучення дитини до процесу музичного сприймання сприяє розвитку її уяви, чутливості до музичних засобів виразності, а також формує навички довільної уваги і пам'яті.

Особливу роль у цьому відіграє роль педагога, який не лише організовує слухання музичних творів, а й стимулює дітей до емоційного переживання музики, коментування і власної інтерпретації. Системний підхід до музичного виховання, що поєднує слухання з руховою активністю, мовленням та творчістю, допомагає глибше засвоїти музичний матеріал і сприяє гармонійному розвитку

особистості дитини. Таким чином, музичне сприймання у старшому дошкільному віці не лише збагачує внутрішній світ дитини, а й виконує важливу соціально-педагогічну функцію, готуючи її до успішної адаптації в соціумі.

Визначено, що організація слухання музичних творів у закладах дошкільної освіти з урахуванням психолого-педагогічних аспектів виступає важливою умовою повноцінного розвитку дитини, забезпечуючи цілісне формування музичного сприймання, емоційної чутливості, мовленнєвих, когнітивних і моторних навичок. Такий процес передбачає врахування вікових особливостей, емоційного стану, рівня уваги та інтересів дітей, активну участь педагога як фасилітатора та створення комфортного, стимулюючого середовища. Інтеграція музики з грою, мовленням, рухом та образотворчістю забезпечує цілісний підхід до виховання, сприяє естетичному досвіду і креативному самовираженню дитини, а систематичний методичний супровід педагогів є запорукою ефективної реалізації цього напряму в сучасній дошкільній освіті.

У рамках діагностичного дослідження, що мало на меті виявити рівень готовності педагогів до організації слухання музичних творів у закладах дошкільної освіти, було опитано 20 вихователів із трьох ЗДО м. Києва ЗДО (ясла-садок) №645; ТОВ ЗДО “Дивозаврик”; ПО ЗДО (ясла-садок) “Дивозаврик+”.

Діагностика виявила, що лише 16,7 % учасників (3 осіб) досягли високого рівня готовності, тоді як 40,0 % (9 осіб) перебувають на достатньому рівні, 30,0 % (5 осіб) – на середньому і ще 13,3 % (3 особи) – на низькому.

Найменш розвиненим компонентом професійної готовності виявився операційно-діяльнісний: лише 13,3 % респондентів продемонстрували високі практичні вміння, тоді як 36,7 % обмежуються середнім рівнем, а ще 16,7 % мають недостатні навички. Серед виявлених труднощів переважають такі: відсутність практичного досвіду інтегрування музики з іншими видами діяльності (53,3 %), обмеженість у використанні елементарних інструментів

(50,0 %), дефіцит методичного супроводу з боку адміністрацій (46,7 %) і недостатнє оновлення музичного репертуару (40,0 %). Водночас 80,0 % педагогів виявили високий або достатній рівень мотивації, що свідчить про їхню зацікавленість у професійному зростанні та позитивне ставлення до музичного виховання.

У дослідженні наголошено на важливості науково обґрунтованого підходу до створення системи методичної підтримки, що передбачає використання інтегрованих форм роботи, цифрових ресурсів, творчих ігор, адаптованих матеріалів і новітніх форматів на зразок методичних марафонів. Така комплексна модель сприяє зростанню професійної компетентності вихователів, збагаченню їхнього методичного інструментарію та формуванню в дітей музично-естетичних, емоційних і культурних компетентностей відповідно до сучасних освітніх вимог.

У роботі зазначено, що впроваджені методичні рішення продемонстрували високу ефективність, зокрема через позитивну динаміку рівня сформованості за всіма критеріями – передусім в операційно-діяльній сфері, де вдалося повністю усунути показники низького рівня. Вихователі не лише покращили свої знання та навички, а й стали емоційно більш залученими у процес музичного виховання, що засвідчує доцільність подальшого поширення апробованої методики.

Таким чином, методичний супровід вихователів із організації слухання музичних творів у дітей старшого дошкільного віку є важливою складовою підвищення якості музичного виховання в закладах дошкільної освіти. Він передбачає системне надання педагогам теоретичних знань, практичних рекомендацій та сучасних інструментів, які сприяють формуванню професійної компетентності у сфері музичного слухання та розвитку дітей. Запровадження різноманітних методичних форм, зокрема інтегрована освітня взаємодія, творчих ігор, використання цифрових ресурсів і адаптованих матеріалів, забезпечує ефективну організацію музичного досвіду, стимулює емоційну та

креативну активність дітей, а також підтримує педагогів у професійному зростанні. Такий цілісний підхід дозволяє не лише урізноманітнити освітній процес, а й формувати в дошкільнят музично-естетичні, емоційні та соціокультурні компетентності, що відповідає сучасним вимогам дошкільної освіти та сприяє гармонійному розвитку особистості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні. URL: https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf
2. Барило С. Б. Вплив музично-ритмічних рухів на загальний розвиток дітей дошкільного віку. *Збірник статей учасників дванадцятої всеукраїнської практично-пізнавальної конференції «Наукова думка сучасності і майбутнього»*. Дніпро. 2019. С. 12-14.
3. Борщ Р., Самойлик Д. Програма художньо-естетичного розвитку дітей раннього та дошкільного віку «Радість творчості». Тернопіль : Мандрівець. 2013. 72 с.
4. Букресва Г. Методика роботи з музично-дидактичними іграми. *Мистецтво та освіта*. 2019. № 4. С. 41-46.
5. Бутенко Л. І. Методичний супровід музично-ігрової діяльності дітей третього року життя: магістр. проєкт. URL: <https://studbase.kubg.edu.ua/article/6295>
6. Газіна І. О. Методика музичного виховання дітей дошкільного віку навч.-метод. посіб. для студентів напряму підготовки «Дошкільна освіта», вихователів дошкільних навчальних закладів та батьків. Кам'янець-Подільський : Аксіома. 2015. 196 с.
7. Гумінська О. О., Денисюк Н. М. Орф-підхід на музичній освітній взаємодії у закладі дошкільної освіти: сучасний досвід. *Мистецька освіта та розвиток творчої особистості*. 2023. № 2. С. 5–9. <https://doi.org/10.32782/ART/2023-2-1>
8. Дерев'янко Т. В. Музичне виховання дошкільників. Старша група. Т. : Навчальна книга – Богдан. 2018. 160 с.
9. Державна національна програма “Освіта (Україна XXI століття)”. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/896-93-п> (дата звернення: 24.06.2025).
10. Завалко К. В. Теоретичні аспекти впровадження методики елементарного музикування Карла Орфа в сучасну педагогічну практику. *Науковий часопис*

- НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 14: Теорія і методика мистецької освіти.* 2010. Вип. 10. С. 178–184. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nchnpu_014_2010_10_39
11. Завалко К. Відкрити музику в собі : Цикл тематичних музичних занять для старших дошкільнят з теми «Дошкільне виховання». 2013. № 6. С. 35–37.
 12. Завалко К. Нейропедагогіка: теорія та методика Орф-підходу в музичному навчанні. *Інноваційна педагогіка*. 2022. № 51. С. 80–85.
 13. Завалко К., Фір С. Основи Орф-педагогіки: навчально-методичний посібник. Під заг. редакцією К. В. Завалко. Чернівці: ПАТ «ПБК» Десна». 2018. 162 с.
 14. Закон України «Про дошкільну освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-19>
 15. Іваненко О. А. Методика формування здатності до художньо-творчої самореалізації дітей 4–5 років у процесі музичних занять у школах мистецтв: дис. ... канд. пед. наук / О. А. Іваненко. – К., 2014. – 210 с.
 16. Інструктивно-методичні рекомендації щодо організації роботи з музичного виховання дітей у ЗДО. URL: <https://dnz6.edu.vn.ua/.../instruktyvno-metodychni-rekomendaciji-lpro-organizaciju-roboty-z-muzychnogo-vyhovannja-ditej-u-doshkilnyh-navchalnyh-zakladahr.html>
 17. Калуська Л. В. Комплексна програма розвитку, навчання та виховання дітей дошкільного віку «Соняшник». Тернопіль : Мандрівець. 2014. 144 с.
 18. Каспрук І. Свята і розваги в дошкільному навчальному закладі: методичний посібник. Львів : «Растр-7». 2015. 100 с.
 19. Катрук А. Формування творчих здібностей дітей за допомогою музично-ритмічних рухів. *Музичний керівник*. 2015. № 4. С. 4–6.
 20. Козак Т. В., Горяшина Д. І. Сенсорний розвиток дітей дошкільного віку: теорія і практика. *Вісник науки та освіти*. 2023. № 11(17). С. 751–758. <http://perspectives.pp.ua/index.php/vno/article/view/7823/7867>
 21. Кошель В.М., Новик М.В. Використання музикотерапії в умовах освітнього процесу закладів дошкільної освіти. *Навчально-методичний посібник (PDF)*.

Добавлено примечание ([ИН23]): Виділити закон окремо

- Чернігів: 2020. URL: <https://epub.chnpu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/7453/1/Використання%20музикотерапії%20в%20умовах%20освітнього%20процесу%20закладів%20дошкільної%20освіти.pdf>
22. Крутій К. Термінологічне поле музичної взаємодії в дошкільному навчальному закладі. *Музичний керівник*. 2015. № 11. С. 4–8.
 23. Ланцюженко З Д., Шкільник С. Я., Бешапошникова Т. В. Музично- ритмічні хвилинки та розспіванки для дітей. Харків. ТОРСІНГ ПЛЮС. 2006. 64 с.
 24. Левчук Я. Українські народні дитячі інструменти: гра музикою чи музикування грою. *Музичний керівник*. 2013. № 3. С. 4–7.
 25. Лист МОН № 1/9-419 від 02.07.2019 «Щодо організації діяльності закладів дошкільної освіти у 2019/2020 н.р.» URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/shodo-organizaciyi-diialnosti-zakladiv-osviti-sho-zabezpechuyut-zdobuttya-doshkilnoyi-osviti-u-20192020-navchalnomu-roci>
 26. Матвієнко С. І. Теорія та методика музичного виховання дітей дошкільного віку: навч. посіб. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2017. 297 с.
 27. Методична робота в закладах дошкільної освіти: освітній портал. URL: <https://op.ua/.../metodichna-robota-v-zakladah-doshkilnoyi-osviti>
 28. Методичний посібник з музикотерапії для дітей дошкільного віку. *Методичний посібник (DOC)*. Суми: НМЦ ПС. 2024. URL: <https://nmcps.sumy.sch.in.ua/Files/downloadcenter/Методичний%20посібник%20з%20музикотерапії%20для%20дітей%20дошкільного%20віку%20зі%20складними%20порушеннями%20психофізичного%20розвитку.doc>
 29. Методичний супровід освітньої діяльності в закладі дошкільної освіти: навч.-метод. посібник. URL: <https://elar.kpnu.edu.ua/.../Metodychnyi-suprovid-osvitnoi-diialnosti-v-ZDO.pdf>
 30. Методичний центр при департаменті гуманітарної політики Дніпровської міської ради запроваджує інноваційну он-лайн подію. URL: <https://mmc.dnepredu.com/uk/site/seminars.html> (дата звернення: 24.06.2025).

31. Методичні рекомендації для музичних керівників щодо планування та проведення музичної діяльності дошкільників у сучасному ЗДО. *Онлайн-рекомендації*. Рівне: Центр «Лелека», 2025. URL: <https://leleka.rv.ua/metodychni-rekomendaciyi-dlya-muzychnyh-kerivnykiv-shchodo-planuvannya-ta-provedennya-muzychnoyi-diyal-nosti-doshkil-nykiv-u-suchasnomu-zdo.html>
32. Методичні рекомендації: Дидактичний супровід освіти дітей раннього і дошкільного віку: за ред. С. А. Васильєвої. Івано-Франківськ: НАІР, 2024. 88 с. ISBN 978-617-8011-99-4. URL: <https://doi.org/10.32405/978-617-8011-99-4-2024-88>
33. Методичні рекомендації: Слухання музики дошкільнятами. *Методичні рекомендації (PDF)*. Всеосвіта, 27.04.2025. URL: <https://vseosvita.ua/library/metodychni-rekomendatsii-slukhannia-muzyky-doshkilniatamy-958674.html>
34. Мисловська У. Комплексна музична взаємодія для дітей старшого дошкільного віку «Музичні візерунки». *Онлайн-конспект*. Хмельницький: Naurok, 2023. URL: <https://naurok.com.ua/kompleksne-muzichne-zanyattya-dlya-ditey-starshogo-doshkilnogo-viku-muzichni-vizerunki-405254.html>
35. Морозова О. «Зимова фантазія». Тематична музична взаємодія з використанням методики Карла Орфа. *Музичний керівник*. 2016. № 1. С. 14–17.
36. Науменко С. Як правильно слухати музику з дітьми : поради психолога. *Музичний керівник*. 2013. № 3. С. 4–10.
37. Науменко С. Психологічні основи музичного виховання дошкільників. *Музичний керівник*. 2012. № 5. С. 4–9.
38. Нечай С. Музика зміцнює здоров'я. *Дошкільне виховання*. 2010. № 6. С. 13–17.
39. Нечай С. П. Музика розвиває, виховує, оздоровлює : навч.-метод. посібник. Київ : Світлич. 2012. 144 с.
40. Нечай Світлана. Музика – могутня сила. *Дошкільне виховання*. 2014. № 5. С. 23–

26 .

41. Педагогічний подіум у форматі ShareCamp «Ритм покоління - гармонія музики і спорту». URL: <https://cprvmr.edu.vn.ua/event/pedagog-chnij-pod-um-u-format-sharecamp-ritm-pokol-nnya-garmon-ya-muziki-sportu> (дата звернення: 24.06.2025).
42. Пушкар Л. В. Активні технології навчання музики: методичні рекомендації для студентів педагогічних університетів. Суми: СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2008. 40 с.
43. Пушкар Л. В. Інноваційні технології активного навчання музики у дошкільній освіті. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2019. № 9(93). С. 287–299. http://nbuv.gov.ua/UJRN/pednauk_2019_9_29
44. Пушкар Л., Лобова О., Акалович М. Активне музикування як засіб формування уявлень про музику в дітей дошкільного віку. *Освіта. Інноватика. Практика*. 2024. № 12(9). С. 66–71. <https://doi.org/10.31110/2616-650X-vol12i9-010>
45. Радинова О. Методика слухання музики з дітьми. *Дитячий садок. Мистецтво*. 2010. № 1 (13 число). С. 13–17.
46. Радинова О. Методика слухання музики з дітьми. *Дитячий садок. Мистецтво*. 2010. № 2. С. 13–19.
47. Радинова О. Методика слухання музики з дітьми. *Дитячий садок. Мистецтво*. 2010. № 3. С. 16–20.
48. Разборщук К. Грати в музику і гратися музикою, або навчання за методом Тетяни Тютюннікової. *Музичний керівник*. 2012. № 4. С. 17–23.
49. Резванова В. Творче музикування: використання саморобних інструментів у музичній діяльності дітей за принципами педагогіки Карла Орфа. *Палітра педагога*. 2008. № 3. С. 27–31.
50. Романюк І. А. Музичне виховання. Організація роботи у дошкільному навчальному закладі: навч.-метод. посібник. Тернопіль : Мандрівець. 2014. 280 с.
51. Романюк І. Гурткова робота з музичного виховання у дошкільному

- навчальному закладі. *Музичний керівник*. 2012. № 12. С. 4–10.
52. Романюк І. Провідні педагогічні принципи організації музичних занять у дошкільному навчальному закладі. *Музичний керівник*. 2013. № 2. С. 4–6.
 53. Ростовський О. Вступне слово педагога до дітей перед слуханням музики. *Музичний керівник*. 2011. № 1. С. 10–12.
 54. Ростовський О. Я. Теорія і методика музичної освіти: навчально- методичний посібник. Тернопіль : Богдан. 2011. 640 с.
 55. Рябова О. В. Колективне музикування як ефективний засіб формування музично-стильових уявлень підлітків. *Педагогічні науки*. 2017. № 86. С. 140–143. <http://eprints.zu.edu.ua/23521/1/30.pdf>
 56. Савченко І. А. Теорія і методика формування музично-педагогічної компетентності майбутніх вихователів та музичних керівників дошкільних навчальних закладів: дис.... / І. А. Савченко. — [2014].
 57. Самбор Л. Музично-дидактичні ігри на музичній освітній взаємодії. *Музичний керівник*. 2014. №11. С. 4–10.
 58. Слухання музики в дитячому садку. Нотна хрестоматія / Укл. Л. Ю. Судина. Х. : Вид група «Основа», 2012. 120 с. (Серія «ДНЗ. Музика»).
 59. Степанова Т. М., Лісовська Т. А. Індивідуально-диференційований підхід до музичного виховання дітей старшого дошкільного віку. Монографія. Київ : Видавничий Дім «Слово». 2012. 256 с.
 60. Суржанська В. Музичні творчі завдання : створюємо та використовуємо у роботі з дошкільниками. *Музичний керівник*. 2012. № 4. С. 25–31.
 61. Сухина Л. Ю. Музичне виховання у дитячому садку. 6 рік життя (За Базовим компонентом дошкільної освіти). Київ : Ранок. 2018. 112 с.
 62. Тимошук С. В. Музично-дидактичні ігри в ДНЗ (за системою К. Орфа). *Обдарована дитина*. К. : СОЦИС. 2013. № 10. С. 30–37.
 63. Фір С. Орф-модель на пісню-гру «Печу, печу хлібчик». *Музичний керівник*. 2019. № 2. С. 17–22.

64. Фір С. Розвиваємо гармонійну особистість із раннього віку. *Музичний керівник*. 2016. № 1. С. 14–19.
65. Ціотенко С.В. Формування музичного сприйняття у дітей старшого дошкільного віку. *Маріуполь, 2022..* URL: <https://repository.mu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/3193/1/Ціотенко%20С.В..pdf>
66. Човрій, С. Ю. Музично-педагогічна концепція Золтана Кодая. Науковий вісник Ужгородського університету : *Серія: Педагогіка. Соціальна робота* / [редкол.: Козубовська І.В. (гол. ред.) та ін.]. Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2011. Вип. 23. С. 204–206.
67. Шаповал О. Упровадження концепції «елементарного музикування» К. Орфа у систему музичного виховання дошкільників. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2010. № 11. С. 57–66.
68. Шараєвська І., Степаненко Н. Мовленнєві та музично-рухові вправи за системою Карла Орфа. *Музичний керівник*. 2011. № 3. С. 9–14.
69. Шевчук А. Залучаємо малят до музичної скарбниці дитячий садок. *Мистецтво*. 2010. № 3 (13). С. 36–41.
70. Developmentally Appropriate Musical Practice. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Developmentally_Appropriate_Musical_Practice (дата звернення: 24.06.2025).
71. Hartmann W., Haselbach B. The Principles of Orff Schulwerk. *The Orff Echo*. 2019. Vol. 52(1). P. 8–11.

ДОДАТКИ

Додаток А

Інтерактивний методичний марафон «Музичний калейдоскоп: слухаємо, відчуваємо, творимо»

День 1 – Padlet-активність: інтерактивна мапа «Музичні асоціації»

Платформа: **Padlet**

Мета: Формування емоційного відгуку на музику; розвиток асоціативного мислення.

Музичні твори для слухання:

- «Танець маленьких каченят» (полька)
- «Колискова ведмедика» (інструментальна)
- «Веселий дощик» (український фольклор)

Завдання «Що чує вуха, а бачить уява?»:

- Слухаючи твори, учасники додають до Padlet:
 - ілюстрацію-асоціацію (зображення або власний малюнок),
 - 3 слова, що описують настрій твору (*веселий, мрійливий, стрибучий*),
 - коментар: «Цей твір мені нагадує...»

Інструмент: інтерактивна дошка Padlet з мітками на карті емоцій.

День 2 – Воркшоп «Слухаємо і діємо»

Формат: **Zoom + завдання в Google Classroom**

Мета: Створення інтегрованих занять на основі прослуханих творів.

Моделі занять з прикладами:

1. **Гра-драматизація «Музичний зоопарк»**
 - Твір: *Сен-Санс – «Карнавал тварин» (Вісюк, Черепаха)*
 - Діти інсценізують рухи тварин під музику
 - Завдання: створити власну міні-сценку «Танок пінгвінів»
2. **Малювання під музику «Пензлик настрою»**

- Твір: *К. Дебюссі – «Місячне сяйво»*
- Діти малюють емоції: *Яким кольором звучить музика?*
- Завдання: створити кольорову стрічку настрою до прослуханого

твору

3. Музична гра «Хто так рухається?»

- Твір: *Б. Лятошинський – «Скерцо»*
- Діти відгадують, чий це танець (лелеки, метелика, жука), і

відтворюють

Індивідуальне завдання: розробити інтегровану міні-активність (гра або вправа) з назвою, описом, віком дітей.

День 3 – Аудіо-кейс «Педагогічне вухо»

Формат: Google Classroom + PDF-кейс

Мета: Навчити методично аналізувати музику

Уривки:

- *П. Чайковський – «Солодка гризота»*
- *М. Скорик – «Мелодія»*
- *Українська народна – «Ой на горі та й жєнці жнуть»*

Запитання до кожного твору (оформлені як чек-лист):

1. Який темп, динаміка, лад?
2. Які рухові образи пропонуються?
3. Яка діяльність підходитиме до цього твору?

Методичне завдання «Почуй – зрозумій – дій»:

- Обрати один уривок і:
 - дати йому педагогічну назву (наприклад, *«Танець хмаринки»*),
 - підібрати вік дитини,
 - скласти опис 5-хвилинного слухання-освітньої взаємодії.

День 4 – Онлайн-квест «Музична педагогічна кімната»

Формат: Google Forms із гейміфікацією

Мета: Закріпити знання через практичні кейси.

Завдання-ситуації:

1. Ситуація «Не хочу слухати»

- Виберіть активність, яка зробить слухання привабливішим:

А) Музична пальчикова гра «Дощик стукає в долоні»

Б) Перегляд відеокліпу

В) Розфарбовка без зв'язку з музикою

2. Ситуація «Музика і дитина з РАС»

- Вибір: як адаптувати твір для сенситивної дитини

3. Ситуація «Освітня взаємодія на вулиці»

- Завдання: оберіть інтеграцію слухання і руху (*гра «Звукові стежки»*)

Бонус-ресурси за правильні відповіді:

- Відео «Гра з музичним дзвоником»
- Шаблон картки «Мій музичний слухач»
- Ідея освітньої взаємодії «Музичне дерево емоцій»

День 5 – Підсумковий проєкт: «Мій музичний день у ЗДО»

Інструменти: Canva, Genially, PowerPoint

Мета: Систематизація здобутого досвіду, створення візуального інтегрованого матеріалу

Компоненти підсумкового проєкту:

- **Назва:** «У світі музики й фарб»
- **Візуальний колаж:**
 1. Фрагмент музичного твору (назва, автор)
 2. Малюнок дитини: «Як звучить веселка?»
 3. Рухова вправа: «Музичний парашут»
 4. Віршик або ритмічний текст: «Коли дощик цок-цок-цок»

Додатково:

- Короткий опис: вік, мета, очікувані результати
- Відео-презентація або слайд-шоу (за бажанням)

Фінал:

- Zoom-зустріч з демонстрацією кращих робіт
- Онлайн-галерея на Padlet чи спільний Google-диск
- Вручення сертифікатів із зазначенням інтегрованого підходу

Додаток Б

Музична освітня взаємодія для дітей старшого дошкільного віку

«В гостях у Музичного короля»

Мета: закріпити знання про види музичних жанрів, правильно називати ноти, розвивати музичне мислення та слух

Познайомити з дидактичною грою «МУЗИЧНИЙ МАГАЗИН» учити дітей відрізняти динамічні відтінки (голосно, тихо) сприяти цілісному та емоційному сприйманню музичного твору; сприяти розширенню музичного досвіду, ;

розучити з дітьми по співку «Веселі нотки» Н. Вересокіної, учити співати інтонаційно чисто; вчити дітей чітко вимовляти слова у ритмі поспівки; ознайомити з музичним інструментами, їх звучанням; ознайомити дітей з музичною грою «Чарівна галявина», вчити дітей розрізняти кольори, розвивати музичне мислення та слух; закріпити знання рухів до таночка «Дружба», звертати увагу на пружність і легкість бігу, та всього плечового пояса; виховувати культуру пізнавальної, ігрової, практичної діяльності, спілкування та слухання. Учити впізнавати та на називати знайомі твори, аналізувати його.

Обладнання: лист, умовний берег океану, кити. дерево, картинки птахів, квіти, різнокольорові ноти, запис співу пташок, портрет А. Вівальді, розетковий матеріал М.Д.Г. «Хто співає» музичні інструменти, ІКТ.

Музичний матеріал: Аудіозапис мінус «Розпрягайте хлопці коней», музично ритмічна вправа «Марш, крок», аудіо запис «Весна» із циклу «Пори року» А. Вівальді

Відеозапис таночку «Дружба» (сл.О,Пічугіна.муз. з інтернет ресурсів

Музично – дидактична гра «Веселі долоньки»

Поспівка « Веселі нотки» Н.Вересокіної

Музична гра «Чарівна галявина»

Аудіозапис спів птахів зозулі і сови

Алгоритм.

Звучить музика мінус «Розпрягайте хлопці коней» діти заходять в зал, утворюють коло.

Вихователь. Доброго ранку, діти. Сьогодні зранку до мене зателефонували з музичного королівства. І таке мені сказали:

«Добрий день, я Музичний король запрошую Вас до себе у гості в Музичне королівство, яке знаходиться на березі океану. Щоб туди потрапити Ви повинні мати гарний настрій чудову посмішку та пройти танцювальною стежиною!!!!!»

Виконують танець «Дружба»

Вихователь: Ну що діти підемо? Діти дивіться чийсь сліди ! Чиї вони? А напевно Музичний король залишив нам невеличкі підказки, як дістатися його королівства. Спробуємо піти по слідах .(Діти йдуть по слідах).

Вихователь: Діти ми з вами дійшли до берега океану. Подивіться хто це діти ??? (риба Кит). Давайте допоможемо китам потрапити назад в океан. А щоб кити потрапили назад в океан потрібно виконати завдання.

ЗАВДАННЯ. Які музичні жанри Ви знаєте??? (Відповідь дітей...)

Діти: ПІСНЯ, ТАНЕЦЬ, МАРШ.

Вихователь: зараз ми з Вами послухаємо і відгадає який вид музичного жанру звучить. Будьте уважні адже від нас залежить дорога китам.

Музично дидактична гра «ПІСНЯ, ТАНЕЦЬ, МАРШ»

Вихователь: Діти, подивіться, ми з Вами все правильно відгадали і наші кити поплили знову океаном і нам щиро подякували за допомогу.

Вихователь. Дітки, оберніться навколо, подивіться ми з вами потрапили до музичного королівства а яка навкруг тут краса, яка чарівна квіткова галявина, які гарні ростуть дерева і гуляють мешканці самого королівства.

Вихователь. Ви знаєте у Музичній країні є весела гра у яку грають усі її мешканці - ця гра називається «Веселі долоньки»

Музично – дидактична гра «Веселі долоньки»

Вихователь: В цій грі потрібно уважно слухати музичний твір і виконувати ті рухи, які характеризують музику (голосно, тихо).

Коли я буду грати музику голосно – ви плескатимете в долоні, а буду грати тихо, ви підіймете руки угору і будете гойдати ними плавно. Приготуйте свої веселі долоньки і плескайте.

(діти виконують рухи відповідно до сили звуку музичного супроводу).

Вихователь. Молодці, діти! Гадаю, що час познайомити вас з його мешканцями.

Ось нас діти зустрічає принц цього королівства він не сам. Що це діти? (НОТИ). Правильно – це ноти.

В Музичній країні живе 7 нот . Це така весела дзвінка сімейка! І всі вони дуже різні.

Де живуть ноти? (на нотному стані)

Скільки їх є? (нот є 7)

Для чого потрібні ноти? (Щоб записати мелодію до пісні, мелодію до танцю,

(вихователь показує дітям нотки)

До – синя

Ре – зелена

Мі – фіолетова

Фа – жовта

Соль – червона

Ля – біла

Сі – блакитна.

У музичному королівстві є квітуча галявина. Дуже люблять нотки гуляти по ній і кожній подобається відпочивати на своїй квіточці. І наше з Вами

завдання повернути ноти на нотний стан! А, щоб веселіше нам було грати будемо з вами співати.

Назву ноток ви вже знаєте . Давайте по черзі заспіваємо їх.

До,ре,мі,фа,соль,ля,сі.

Поспівка :

Ми підемо на лужок,

Як багато тут квіток!

Кожна квітка кольорова,

А в ній нотка є чудова .

До,ре,мі,фа,соль,ля,сі –

Називаєм нотки всі.

Вихователь: Ось і повернули ми всі ноти на нотний стан.

А за звучанням ноти які бувають?

Діти: Довгі та короткі. Правильно.

Давайте ми з вами пограємо в дидактичну гру

«ДОВГІ ТА КОРОТКІ ЗВУКИ»

А ще діти в музичній країні росте чарівне дерево.

(звучить легка музика).

Це дерево трішки незвичайне, на ньому живуть птахи, які саме ми з вами зараз відгадаємо. Наше з вами завдання поселити птахів у своє гніздечко. Якщо птах співає високим голосом – ми його поселяємо на високу гілочку, якщо середнім – на середню, якщо низьким – на найнижчу гілочку.

Проводиться музично-дидактична гра «Хто співає»

Вихователь. А ось і принцеса нас зустрічає і також нам має завдання відгадати композиторів та їхні твори.

Діти називають твір, який звчить і хто його написав.

А.Вівальді «Весна» із циклу «Пори року»

Вихователь. А ще в музичному королівстві є музичні інструменти ось вони. Давайте ми їх розглянемо та назвемо.

ГРА «МУЗИЧНИЙ МАГАЗИН»

Вихователь. Ну що, діти, сподобалося Вам гостювати у Музичного короля?

Діти: Так, дуже,

Вихователь. Давайте подякуємо за чудову подорож (дякують) але нам час повертатися додому. А зараз сідайте на стільчики, і заплющити очі.(звучить повільна музика)Ось ми уже і в садочку.

Розплющуйте очі .Наша подорож скінчилась. Чи сподобалась вам вона?

Молодці.

Сценарій розваги з використанням класичної музики

«Подорож до Гори Вітрів»

(старший дошкільний вік)

Алгоритм розваги

1. Вступ. Зустріч із Ведучим

Ведучий повідомляє дітям, що вони вирушають до **Гори Вітрів**, де живуть Легенький Вітерець, Зухвалий Вихор і Могутня Буря.

Звучить «Ранок» Е. Гріга — діти виконують легкі розминочні рухи, «прокидаючись разом із природою».

2. Музичне налаштування «Хто прокинувся першим?»

Ведучий пропонує дітям слухати музику та визначити її характер.

Звучить уривок «Лебедя» Сен-Санса.

Діти:

плавню рухаються;

передають легкість, м'якість, рівний подих вітру.

Після музики ведучий ставить запитання:

- Який це вітер?
- Які кольори відповідають його настрою?

3. Основна гра «Вітер гуляє раз...»

Аналог до гри «Море хвилюється...»

Ведучий промовляє:

«Вітер гуляє раз...

Вітер гуляє два...

Вітер гуляє три...

Вітряна постать — завмири!»

Під звучання фрагмента із сонати Бетховена діти рухаються відповідно до характеру музики:

коли музика тиха — легкий вітерець;

коли музика посилюється — сильні пориви вітру;

під гучні моменти — вихор.

Після зупинки музики діти «завмирають» у позах:

«вітряна гілка»,

«похилена трава»,

«вітряний вихор»,

«птаха на вітрі» тощо.

4. Образотворче завдання «Яким буває вітер?»

Діти отримують картки-символи:

хвиляста лінія (легкий вітер),

спіраль (вихор),

хвиля з кутами (сильний вітер),

штрихова лінія (швидкість).

Під музику діти обирають картку й пояснюють, що саме вони «побачили» у музичному фрагменті.

5. Музично-рухова композиція «Підйом на Гору Вітрів»

Під звучання «Польки-шторму» діти:

Рухаються «струмочками» — невеликими групами.

Піднімаються «стежкою» (ритмічні кроки).

Уявляють, як вітер то допомагає, то заважає руху.

Після завершення музики діти «доходять на вершину» та утворюють коло.

6. Музична релаксація «Штиль»

Знову звучить «Ранок» Гріга або «Лебідь».

Діти:

сідають;

слухають спокійну музику;

на прохання ведучого описують свій стан:

– Який вітер у вас всередині?

– Що вам найбільше сподобалося в подорожі?

7. Підсумок розваги

Ведучий наголошує, що музика може «оживляти» природні явища, а діти вміють передавати їх рухами, позами, кольорами й емоціями.

Обладнання

аудіозаписи музичних творів;

картки-символи (форми ліній);

легкі стрічки або хустинки синіх/білих кольорів;

ілюстрації з зображеннями різних видів вітру.

Додаток Д

Гра «Осінь»

Мета: розвиток навичок слухання, найпростіших пластичних рухів, уміння передати образ.

Хід гри: Звучить пісня «Хай падає листя» (слова та муз. Ліза Кравчук).

Педагог: «Уявіть собі, що настала осінь, листя на деревах стало жовтим, червоним. Раптом повіяв сильний вітер, зірвав з гілки листя, і вони плавно закружляли в повітрі, опускаючись на землю. А тепер уявіть, що це листя – це ви. Спробуйте передати за допомогою рухів кружляння листя».

Взаємодія вихователя та музичного керівника під час гри «Осінь» має бути скоординованою та спрямованою на цілісне забезпечення музично-рухової діяльності дітей. Музичний керівник відповідає за якісний музичний супровід, добір і відтворення музичного матеріалу, підтримання відповідного темпу та емоційного забарвлення. Вихователь забезпечує введення в ігровий образ, подає інструкції та мотивує дітей до виконання рухів, демонструє орієнтовні пластичні жести, допомагаючи сформувати уявлення про характер руху. У процесі виконання вправ педагогі спільно супроводжують дітей, коригують рухи, підтримують ритм і сприяють цілісному відтворенню образу. Завершальним етапом є коротка рефлексія, у межах якої вихователь і музичний керівник узагальнюють враження дітей, аналізують, як вони сприйняли музику та змогли передати її характер через рух.

Діти танцюють під музику.

Музична гра «Жабка»
на розвиток тембрового слуху

В нашім колі є квакушка, наша люба пострибушка.

Як побачить комара, то кричить: «Ква-ква-ква!»

Лис та їжак

З їжака сміявся лис «В тебе чуб не так поріс.

Це не чуб, - якийсь клубок, чи то з голок, чи з шпильок».

Качка йде

*Качка йде, каченят веде, на пасочку, на порясочку,
На холодну водицю, на зелену травицю «Ках, ках, ках!»*

Консультація*«Роль вихователя під час музичної взаємодії»*

Провідна роль на музичній освітній взаємодії належить музичному керівнику, оскільки саме він здатен професійно донести до дітей особливості музичних творів. Проте, нерозуміння виховних завдань музики вихователем може звести нанівець усі зусилля музичного керівника. Там, де вихователь любить музику, із задоволенням співає – там і діти ставляться до музичних занять з інтересом. Особливо важлива участь вихователя у розділі «Музично-ритмічні рухи», де музичний керівник обмежений у демонстрації рухів через гру на інструменті.

Провідна роль музичного керівника жодним чином не знижує активності вихователя. Часті помилки вихователів під час музичних занять:

1. Пасивна участь або байдужість.
2. Перебивання виконання музики.
3. Подвійне керівництво – одночасні вказівки з музичним керівником.
4. Порухення структури освітньої взаємодії – запізнення, вихід із зали тощо.

Активність вихователя залежить від:

1. Віку дітей – чим молодші діти, тим активніше має бути залучення вихователя.
2. Напрямку освітньої взаємодії – найбільше активності під час рухів, менше – у співі, найменше – під час слухання.
3. Програмного матеріалу – новий матеріал вимагає активнішої участі.

Обов'язки вихователя під час музичної взаємодії:

1. Співати з дітьми, не перекриваючи їхніх голосів.
2. Активно брати участь у ритмічних рухах, особливо з молодшими дітьми.
3. Направляти самостійну музичну діяльність дітей.
4. Уміти грати на дитячих музичних інструментах.
5. Повторювати слова пісень співом, а не як вірші.
6. Повторювати танцювальні рухи, користуючись записами музики.

Форми роботи музичного керівника з вихователем:

Індивідуальні консультації (1 раз на 2 тижні):

- Ознайомлення з майбутніми завданнями.
- Засвоєння репертуару.
- Планування індивідуальної роботи.
- Інтеграція музики у повсякденне життя.
- Обговорення активності вихователя.

Групові консультації:

- Ознайомлення з новими методиками.
- Складання сценаріїв свят.
- Планування сюрпризних моментів.
- Обговорення питань музичного виховання.
- Проведення відкритих занять.
- Розучування пісень і підготовка до свят.
- Підвищення культури рухів.
- Самостійні творчі завдання.
- Удосконалення технічних і теоретичних знань вихователя (гра на інструментах, робота з апаратурою).